

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาค ๑๘

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

ขุนสุทธิครุณเวทย์ (ชื่น วิเศษสมิต)

และงานฌาปนกิจศพ

นางสุทธิครุณเวทย์ (ตุ้ม วิเศษสมิต)

ณวัดสุทธิวราราม

วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

นายอุทัย วิเศษสมิต มาแจ้งความยังกรมศิลปากรว่า ในงานพระราชทานเพลิงศพขุนสุทธิดรุณเวทย์ (ชื่น วิเศษสมิต) และฌาปนกิจศพนางสุทธิดรุณเวทย์(ตุ้ม วิเศษสมิต) ต้องการจะพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกในงานนี้ เลือกได้เรื่องจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เป็นหนังสือสำหรับแจก

หนังสือนี้เดิมอยู่ในหอพระสมุดหลวง ต้นฉะบับเป็นอักษรพิมพ์ดีดมี ๑๐ เล่ม กำหนดเล่มละ ๑ ปี คือตั้งแต่ปีฉลู จุลศักราช ๑๒๓๙ (พ.ศ. ๒๔๒๐) ถึงปีกุน จุลศักราช ๑๒๔๙ (พ.ศ. ๒๔๓๐) ขาดปีเถาะ จุลศักราช ๑๒๔๑ ไป ๑ ปี ปรากฏในบานแผนกบางเล่มของหนังสือนั้นว่า กรมหลวงปราจิณกิติบดีตรัสสั่งให้คัดขึ้น ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ครั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตแล้วพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหอพระสมุดหลวงมาเป็นสมบัติของหอพระสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งได้เปลี่ยนมาเป็นหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรในบัดนี้ หนังสือนี้จึงได้ตกมาเป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติด้วย เห็นได้ว่าหนังสือเรื่องนี้ต้องเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างแน่นอน

ที่ว่า "ต้องเป็นพระราชนิพนธ์" ก็เพราะปรากฏในภาคต้น ๆ ที่หอสมุด ฯ ได้จัดให้พิมพ์มาแล้วนั้น ได้ทรงไว้เป็นคำสามัญ ไม่มีราชาศัพท์เลย จนถึงหน้า ๑๘ ในภาคที่ ๕ ต่อแต่นั้นไปเข้าใจว่ารับสั่งให้ผู้อื่นจด จึงใช้ราชาศัพท์เช่น "เสด็จพระราชดำเนิน" "ทรงพระนิพนธ์" เหล่านี้เป็นต้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีสำนวนพอเป็นเครื่องสังเกตได้ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ คือตรัสสั่งให้อาลักษณ์หรือผู้หนึ่งผู้ใดจด เช่นตรัสเล่าว่า "บ่ายไปศาลเจ้า และข้ามไปดูงานวัดนิเวศน์ ย่ำค่ำกลับ" ผู้จดก็เติมราชาศัพท์ลงไปว่า "บ่ายเสด็จไปศาลเจ้าและข้ามไปทอดพระเนตรงานวัดนิเวศน์ ย่ำค่ำเสด็จกลับ (หน้า ๑๔ ภาค ๗) แต่ที่ยังสังเกตได้อยู่ว่าเป็นพระราชนิพนธ์นั้น ก็เพราะมีคำบางคำหรือโดยมากที่ผู้รับสั่งให้จดลืมเปลี่ยนหรือเติมราชาศัพท์ลงไปให้สมบูรณ์ เช่น "องค์มนุษย์ถวายเรื่องพระพุทธรัตน์" คำว่า "องค์มนุษย์" คือ "พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ" ซึ่งเป็นพระนามเดิมของสมเด็จพระมหาสมณะเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และเช่นคำว่า "ถ้าสมเด็จกรมพระ ฉันก็ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในพระองค์" คำว่า "ฉัน" เป็นคำแทนพระนามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ตรัสหมายพระองค์เองและผู้รับรับสั่งให้จดลืมเปลี่ยน แต่คำว่า "พระองค์" เป็นคำที่ผู้รับรับสั่ง

ได้เปลี่ยนแล้ว ซึ่งความจริงถ้าจดเอง ก็คงจะเป็นว่า "ถ้าสมเด็จกรมพระฉันก็ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในฉัน" หรือถ้าผู้รับสั่งจะไม่ลืมเปลี่ยนก็จะเป็นว่า "ถ้าสมเด็จกรมพระ พระองค์ก็ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในพระองค์" ดังนี้เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าในตอนหลัง ๆ มา ตรัสสั่งให้ผู้อื่นจด แต่ยังคงถือเป็นพระราชนิพนธ์อยู่

หนังสือนี้ ถ้าได้อ่านแต่ฉะเพาะวันหนึ่ง ๆ จะเห็นได้ว่าไม่ค่อยได้เรื่องราวอะไรนัก เพราะกล่าวถึงเรื่องโน้นนิดเรื่องนี้หน่อย ข้อความไม่ติดต่อกัน แต่ถ้าอ่านไปหลาย ๆ วันจะเห็นว่าล้วนมีข้อความติดต่อเกี่ยวโยงถึงกันตลอด ย่อมอำนวยประโยชน์ให้แก่นักอ่านหลายจำพวก โดยฉะเพาะผู้ที่จะได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่จากหนังสือนี้มี ๒ จำพวก คือ

จำพวกที่ ๑ นักศึกษาประวัติศาสตร์ จะมองเห็นคุณค่าของหนังสือนี้อย่างแท้จริง เมื่อเขียนพงศาวดารประเทศไทยยุคนี้ เพราะพระราชกิจรายวัน ๆ ละเล็กละน้อยนี้ เป็นต้นเหตุให้รู้ถึงเรื่องใหญ่ ๆ เช่น การออกพระราชบัญญัติกฎหมาย หรือราชการแผ่นดินอื่น ๆ อันปรากฏอยู่ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นนั้น ยิ่งกว่านั้น ในปีใดถ้าไม่มีการออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา เช่นในปีมะโรง จุลศักราช ๑๒๔๒ และปีมะเมีย จุลศักราช ๑๒๔๔ ก็ไม่อาจทราบได้ว่า

ใน ๒ ปีนั้นได้มีราชการงานเมืองอะไรบ้าง ถึงแม้อาจค้นได้ในหนังสืออื่น เช่นหนังสือราชการตามกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น ก็ต้องค้นหาด้วยความลำบากยิ่ง ทั้งอาจไม่ได้เรื่องราวตลอดและเป็นหลักฐานพอ แต่อาจค้นหาได้ในหนังสือนี้

จำพวกที่ ๒ นักศึกษาทางการเมือง เมื่อได้อ่านหนังสือนี้แล้วจะมองเห็นรัฐประศาสโนบาย ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับต่างประเทศและเป็นการภายใน ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำประเทศไทยหลีกลัดเกาะแก่งและมรสุมแห่งการเมืองมาด้วยความยากลำบากเพียงไร สมควรเป็นทิฏฐานุคติของนักการเมืองในชั้นหลังได้เป็นอย่างดี

หวังใจว่าหนังสือนี้จะเป็นที่พอใจของผู้ที่ได้รับไปอ่านเป็นอันมาก

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลทักษิณานุปทาน ซึ่งนายอุทัย วิเศษสมิต และญาติพี่น้อง พิมพ์หนังสือเรื่องนี้แจกอุทิศเป็นมาตาปิตุปัฏฐานวิธี มีกตัญญูกตเวทีเป็นที่ตั้ง ขออำนาจแห่งกุศลกรรมที่บำเพ็ญนี้ จงอำนวยสุขสมบัติสำเร็จแด่ขุนสุทธิดรุณเวทย์ และนางสุทธิดรุณเวทย์ สมดังอุทิศเจตนา เทอญ

กรมศิลปากร

๑๒ เมษายน ๒๔๘๓

ประวัติขุนสุทธิดรุณเวทย์

ขุนสุทธิดรุณเวทย์ (ชื่น วิเศษสมิต) บุตรนายโห้ นางเอี่ยม วิเศษสมิต เกิดเมื่อวันอังคาร เดือนยี่ ปีมะโรง ณ บ้านหลังวัดดุสิต คลองบางกอกน้อย ธนบุรี ได้ศึกษาวิชาสามัญที่วัดอมรินทร์ ได้ชั้นประโยค ๓ ได้รับราชการเป็นครูโรงเรียนวัดอมรินทร์ เป็นครูใหญ่โรงเรียนวัดมหรรณพ์ และเป็นครูผู้ปกครองโรงเรียนมัธยมวัดสุทธิวราราม ภายหลังได้ย้ายไปรับราชการกองคลัง กระทรวงธรรมการ

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนสุทธิดรุณเวทย์

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสสริยาภรณ์ เบ็ญจมาภรณ์มงกุฎ และเหรียญจักรพรรรดิมาลา

ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

ประวัตินางสุทธิดรุณเวทย์

นางสุทธิดรุณเวทย์ (ตุ้ม วิเศษสมิต) เป็นบุตร์ จางวาง ปลอด นางแจ้ง จันทรีย์ เกิดวันอังคาร เดือนหก ปีเถาะ ณ บ้านบางลำภูล่าง ธนบุรี ได้ทำการสมรสกับ ขุนสุทธิดรุณเวทย์ มีบุตร์ คือ

๑. นายอุทัย วิเศษสมิต เนติบัณฑิต

๒. นายเรืออากาศเอก โอบศริ วิเศษสมิต วิศวกรรมบัณฑิตแห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

๓. นางสาวเอื้อม วิเศษสมิต

๔. นายอุดม วิเศษสมิต

๕. นายอนันต์ วิเศษสมิต

๖. นายจำรูญ วิเศษสมิต

ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๙

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

(พ.ศ. ๒๔๒๗)

วัน ๕ ๆ ๑ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้เวลาบ่าย ๔ โมงเสด็จออกประทับดรออิงรูม เจ้าพนักงานกรมวังกรมท่าและราชเอดเดอแกมป์ นำมิสเตอร์เลกกีกงสุลเดนมารคเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ด้วยมิสเตอร์เลกกีได้รับตราตั้งเป็นกงสุลเดนมารคแล้วยังไม่ได้เฝ้าเลย จึงเข้ามาเฝ้า ทรงพระราชปฏิสันถารโดยควรแล้วกราบถวายบังคมลาไป แล้วเจ้าพนักงานนำมิสเตอร์คอซัลเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้า ฯ ถวายซองหนังแท้มีอาร์มด้วยมิสเตอร์คอซัลไปยุโรปกลับมา ทรงพระราชปฏิสันถารถึงการที่ไปยุโรปและอื่น ๆ ประมาณครู่หนึ่ง กราบถวายบังคมลากลับไป

เสด็จมาประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วทรงปิดทองพระไตรปิฎก แล้วทรงสับนาคเพลิงพระราชทาน

เพลิงศพจันพนักงานพระสมุด แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกขุนแผลงสะท้านข้าหลวง ว่าด้วยโปรดเกล้า ฯ ให้เชิญตราพระราชสีห์ออกไปสืบความเรื่องนายร้อยจองกาซึ่งเดิมชื่อนายร้อยแสงสุริยากล่าวโทษพระยาวิเศษว่าชำระความผู้ร้ายลักกระบือได้แล้วไม่เร่งทุนทรัพย์ให้นั้น พระยาวิเศษว่าได้ให้ทุนทรัพย์ไปแล้ว มีใบยอมใบเสร็จเป็นสำคัญ และว่าเมื่อขุนแผลงออกมาถึงแสนแสบได้พบนายร้อยจองกา ได้บอกให้ออกไปฟังความจะได้สืบพะยานกันพร้อมทั้งโจทก์ทั้งจำเลย ร้อยจองกาไม่ยอมไปจะขอมาฟังความที่กรุงเทพ ฯ เป็นขัดข้องอยู่ด้วยท้องตรานั้นว่าให้ชำระและสืบพร้อมโจทก์จำเลย จึงไม่อาจถามพระยาวิเศษและสืบพะยานได้ (โปรดให้ตอบให้ถามแต่พระยาวิเศษผู้เดียว และให้คัดใบยอมใบรับเงินที่ร้อยแสงสุริยาทำให้พระยาวิเศษนั้นส่งเข้ามา และให้บอกกรมท่าบอกกงสุลอังกฤษว่านายร้อยแสงสุริยาหรือร้อยจองกาไม่ไปฟังความ และเราจะจัดอย่างนี้)

พระนรินทร์อ่านบอกพระขยันสงครามปลัดเมืองนครเขื่อนขันธ์ ๒ ฉะบับ ๆ ๑ ว่าได้พร้อมด้วยเสนาเก็บเงินค่า

นาจำนวนปีมะเส็งตรีศกได้ ๘|๓ / ๑|๑ หักสิบลดพระราชทาน

๑๓๘
เสนากรมการแล้วคงส่ง ๑๙|๓ ได้ส่งมาแต่ก่อน ๒ ครั้ง
๑|๓

๑๒๐ ๑๘
—|— ครั้งนี้อีก ๑๙|๓ ฉะบับหนึ่งว่าได้แต่งกรมการเก็บเงิน
๑|๓

๑๐๙
ค่านาจำนวนปีมะเมียจัตวาศก ได้ ๑๑|— หักสิบลดแล้วคง
๑|

๙๙ ๙๐ ๑๘
ส่ง ๑๑|๓ เดิมได้ส่ง ๒ ครั้ง —|— ครั้งนี้ส่งอีก ๑๑|๓ เป็น
|๓ | |๓

เสร็จสิ้นจำนวนนาทั้ง ๒ จำนวน

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับซิตติงรูมกรมหมื่นเทววงศ์เฝ้า เวลา ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น

เวลายามเศษ พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๔ ทุ่มเศษ

อนึ่งวันนี้ได้รับหนังสือพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ มีมาถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์ว่าด้วยไปเมืองอิตาลี ได้เฝ้าสมเด็จพระเจ้าอุมเบิดที่เมืองโรม และทรงพระกรุณาปราโมทย์รับรองโดยแข็งแรง และได้ปรึกษาสัญญาสุราแล้วเสร็จเหมือนเมืองฝรั่งเศสทุกข้อ

วัน ๖ ๒ฯ ๑๐ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระพุทธแล้วเสด็จขึ้นพระแท่น

พระนรินทร์อ่านบอก พระขยันสงครามปลัดเมืองนครเขื่อนขันธ์ฉะบับ ๑ ว่าหลวงศรีสิทธิเดชผู้ช่วยราชการป่วยถึงแก่กรรม ขอพระราชทานศิลาหน้าเพลิงไปเผาศพ

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับหมอกาวันครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับซิตติงรูม กรมหมื่นภูธเรศกับกรมหมื่นศิริธัชเฝ้ารับสั่งเรื่องความพระวรรณกาลโกศลกล่าวโทษผู้รับฟ้องกับขุนศาลกรมพระนครบาล พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการ กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้ารับสั่งเรื่องกงสุลวิลันดาจะเข้ามาในวัง กรมท่าไม่ทันไปรับ นายประตูไม่เปิดประตู กงสุลโกรธกลับไป และรับสั่งเรื่องอื่น ๆ จนเวลายำค่ำเสด็จขึ้น

เวลายามพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่มเศษ

อนึ่งเมื่อก่อนเสด็จไปประทับซิตติงรูมเมื่อออกขุนนางแล้วนั้น เสด็จออกประทับมุขเด็จพระที่นั่งจักรี กรมหมื่นประจักษ์นำขเด็ดในกรมทหารรักษาพระราชวังหัดท่ายิงปืนใหญ่ถวายตัว และนำปืนฮอศกิลที่สั่งใหม่ถวายตัวทอดพระเนตรด้วย

วัน ๗ ๓ฯ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยาราชพงศานุรักษ์เมืองสมุทรสงคราม ๒ ฉบับ ๆ ๑ รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกมาอยู่ราษีเมถุนสิ้นราษี รองน้ำได้ ๗ นิ้ว ๑ ทสางค์ น้อยกว่าปีมะแม ๑ นิ้ว ๔ ทสางค์ ราษีกรกฎฝนตกรองน้ำได้ ๒ นิ้ว ๔ ทสางค์ มากกว่าปีมะแม ๑ นิ้ว ๘ ทสางค์ น้ำท่าน้อย ข้าวเสีย ๒ ส่วนได้ส่วน ๑ ฉบับ ๑ ว่าจีนมอมาฟ้องว่าจีนสุนเข้ามาขะโมยหมากที่สวน จีนแดงออกไปพบจีนสุนไล่แทงเอาจีนแดง ๆ หนีมาบอกจีนน่วม ๆ ไปตามจับจีนสุน ๆ ฆ่าจีนน่วมตาย ขอให้เรียกมาพิจารณา ได้แต่งกรมการไปเอาตัวจีนสุน ๆ หนี ได้แต่มารดามาเป็นตัวจำนำ

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์เรื่องกงสุลวิลันดาโกรธนั้น กรมหมื่นเทววงศ์ทูลว่าได้ลงไปหาพูดจาไกล่เกลี่ยเรียบร้อยแล้ว เสด็จไปประทับซิตติงรูมพระองค์สายเฝ้ากราบถวายบังคมลาออกไปตรวจเลขส่วยเมืองจันทบุรี เมืองตราด ซึ่งจะโปรดเกล้า ฯ ให้ยกมาเป็นทหารรักษาป้อมเหลมฟ้าผ่า และเรือกันโบดซึ่งจะสร้างสำหรับราชการงานพระนคร แล้วกรมหมื่นเทววงศ์เฝ้าอีกเวลาย่ำค่ำเสด็จขึ้น เวลาค่ำพระองค์สวัสดิ์เฝ้าข้างในจน ๔ ทุ่มกลับออกมา

วัน ๑ ฯ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาพิไชยรณรงค์สงครามเมืองสระบุรี รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ขึ้นราษีกรกฎสิ้นราษีฝนตกรองน้ำได้ ๖ นิ้ว ๔ หสางค์ น้อยกว่าปีมะแม ๔ หสางค์ น้ำท่ามากกว่าหน้าแล้งศอกเศษ ข้าวในนางามดีฉะบับ ๑ บอกหลวงยกกระบัตรผู้ว่าที่พระอร่ามรณชิตปลัดเมืองนครนายกรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์สถิตย์ในราษีกรกฎสิ้นราษี ฝนตกรองน้ำได้ ๘ นิ้ว ๑ หสางค์ มากกว่าปีกลาย ๑ นิ้ว ๑ หสางค์ มากกว่าปีกลาย ๑ นิ้ว ๑ หสางค์ น้ำท่าน้อยกว่าปีกลายศอกเศษ ข้าวงามดี

พระนรินทร์นำพระภักดีดินแดนปลัด พระพรหมภักดียกกระบัตรเมืองราชบุรี กราบถวายบังคมลาไปรักษาราชการบ้านเมือง

พระยาพิพัฒน์โกษา นำพระยาพิพิธพิไสยสุนทรการกราบถวายบังคมลากลับไปเมือง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับซิตติงรูม พระองค์ขจรเฝ้าถวายแผนที่ตึกหน้าวัดสัมพันธวงศ์ซึ่งจะทำสะพานเรือจอด พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือ

ราชการ พระองค์ดิศเฝ้าถวายแผนที่โรงปืนตามริมกำแพงพระราชวังซึ่งจะซ่อมแซมใหม่ แล้วถวายความเห็นพระวิภาคภูวดล ว่าด้วยการที่จะรักษาเมืองพวนต่อไป และคิดจะขึ้นไปเซอรเวเสียให้เสร็จ กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้ารับสั่งเรื่องการเมืองพวนและเรื่องจีนกับฝรั่งเศส และกรมหมื่นกราบทูลว่า พระยาอัษฎงค์บอกเตเลคราฟว่าฝรั่งเศสกับจีนขาดไมตรีกันแล้วยังแต่จะรบกัน รับสั่งอยู่จนย่ำค่ำเศษเสด็จขึ้น เวลายามพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๔ ทุ่มเศษ

อนึ่งเมื่อยังไม่ได้เสด็จออกขุนนางนั้น หลวงวรนาฎนำจีนรั้วถวายแผนที่บ้าน ด้วยจะทรงซื้อและถวายพระศิลาขาวองค์ ๑ และผ้าม่วงและอะไร ๆ อีกเล็กน้อย แล้วจึงได้เสด็จออกขุนนาง

วัน ๒ ๕ฯ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วทรงสับนาคเพลิงพระราชทานเพลิงกู่พนักงานพระสุธารส แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง วันนี้ไม่มีบอกข้อราชการอะไร พระยามหาอมาตย์นำพระวิภาคภูวดลซึ่งกลับมาแต่ราชการเซอรเว เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับดรอนิงรูม พระองค์ดิศนำพระวิภาคภูวดลซึ่งกลับมาแต่ราชการเฝ้าอีก แล้วถวายแผนที่และรูปเมืองพวนและรูปท้าวเพี้ยเมืองพวนและรูปวัดในเมืองเวียงจันทน์และอื่น ๆ แล้วเสด็จประทับซิตติงรูม กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้าจนเวลายำค่ำเศษเสด็จขึ้นแล้วเสด็จพระพุทธนิเวศน์ทีเดียว

เมื่อเวลาเช้าเจ้าพนักงานเชิญพระอัฐิกรมสมเด็จพระเทพศิรินทรไปสถิตย์ณพระที่นั่งพุทธนิเวศน์ เวลาเช้าโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จไปปฏิบัติพระสงฆ์ มีเจ้าพระวัดอรุณและพระวัดเทพศิรินทรรวม ๑๐ รูป รับพระราชทานฉันแล้วสดัปกรณ์ ๑๐๐ เวลายำค่ำเศษเสด็จลงพระพุทธนิเวศน์ ทรงจุดเทียนนมัสการพระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดมนต์ ๆ จบแล้วทรงทอดผ้าไตรสดัปกรณ์ ๑๐ องค์ แล้วพระอริยมุนีถวายเทศนากัณฑ์ ๑ จบลง ทรงทอดผ้าสดัปกรณ์ แล้วพระราชทานเงินพระบรมวงศานุวงศ์แล้วเสด็จขึ้น

เวลายามพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่ม

วัน ๓ ๖ ฯ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระยาเทพาธิบดีเมือง พิจิตรขอที่เขตต์พระอุโบสถวัดลาดช้างผูกพัทธสีมา โดยยาว ๑๐ กว้าง ๕ วา ฉะบับ ๑ บอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดาเมือง ลพบุรีส่งเงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศก ครั้งนี้ ๒๐๐ ยัง เก็บไม่เสร็จ ถ้าเก็บได้จึงจะส่งอีก

พระยามหาอมาตย์ทูลว่าพระเจ้านครเชียงใหม่แต่งให้ เจ้าราชภาคินัยคุมต้นไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการจำนวน ปีมะเมียจัตวาศกลงมาถึง จะโปรดเกล้า ฯ ให้เฝ้าทูลละออง ธุลีพระบาทวันใด โปรดเกล้าให้เฝ้าวัน ๖ ๑๐ ค่ำ เวลา บ่าย ๔ โมง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จไปประทับ ซิตติงรูม พระเทพผลูเฝ้าถวายเตเลคราฟเมืองสิงคโปร์ว่า ฝรั่งเศสตีเมืองเกลุงของจีนได้แล้ว พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรง หนังสือราชการ กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าทูลเรื่องพระเจดีย์วัด ราชบพิธที่จะทำใหม่ พระยาภาสเฝ้าถวายหนังสือเรื่องคลอง ภาษีเจริญตื้นมากและเรื่องเจ้าภาษีเรือตั้งด่านเก็บภาษีข่มเหง ราษฎรมาก โปรดให้สมเด็จกรมพระหามาชำระ แล้ว กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้ารับสั่งเรื่องจีนกับฝรั่งเศสและเรื่องกงสุล อังกฤษฟ้องว่า กรมการเมืองอ่างทองจับแขกสัปเยกต์ไปจำ

วัน ๕ ฯ ๘ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมง ๒๖ นาฑี พระเจ้าลูกเธอประสูติเป็นพระบุตรี เจ้าจอมมารดาหญิงเนื่องเป็นพระสนมเอกนับเป็นเจ้าจอมมารดาที่ ๒๗ เมื่อเวลาประสูตินั้นเสด็จลงด้วย

เวลาเกือบย่ำค่ำเสด็จลงสมโภชเดือนพระเจ้าลูกเธอซึ่งประสูติ ณวัน ๓ ฯ ๗ ๘ ค่ำ พระราชทานพระนามว่า พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าชายสุริยงประยุรพันธุ์

วัน ๖ ฯ ๘ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งพุดตานภายใต้พระมหาเสวตรฉัตร ณท้องพระโรงพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และเสวกามาตย์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายทหารพลเรือน เฝ้าเบื้องบาทบงกชมาศโดยลำดับ โปรดเจ้า ฯ ให้เจ้าพนักงานกรมวังกรมมหาดไทยนำเจ้าราชกาคินัยเจ้านายท้าวพระยาเมืองนครเชียงใหม่ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระยาศรีสิงหเทพอ่านศุภอักษรพระเจ้าอินทวิไชยานนท์เจ้านายเมืองนครเชียงใหม่ ว่าได้จัดต้นไม้ทองต้น ๑ สูง ๕ ศอก ๕ นิ้ว ทองหนัก ๑๐|— ต้นไม้เงินต้น ๑ สูง ๕ ศอก ๕ นิ้ว เงินหนัก ๑|— กับเครื่องราชบรรณาการจำนวนปี

มะเมียจัตวาศก จัดให้เจ้าราชภาคินัย เจ้านายท้าวพระยาคุมลงมาทูลเกล้า ฯ ถวาย กับว่าได้มอบเครื่องยศเจ้าอุปราชลงมาส่งด้วย และว่าเจ้าราชภาคินัยจัดได้งาช้าง ๒ กิ่ง หมอนขวาน และขี้ผึ้ง ทูลเกล้า ฯ ถวายด้วย

ทรงพระราชปฏิสันถารโดยควรแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกพระทวารริมออฟฟิศ เสด็จในออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์ครู่หนึ่งเสด็จไปประทับห้องออกขุนนาง พระองค์สวัสดิ์เฝ้า ทรงหนังสือราชการแล้วกรมหมื่นเทวะวงศ์เฝ้าทูลด้วยเรื่องมิสเตอร์ซาโตกงสุลเยเนอราลอังกฤษ จะออกไปเมืองญี่ปุ่นและเรื่องอื่น ๆ และทรงหนังสือราชการจนเวลาเกือบย่ำค่ำเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่มกลับออกมา

วัน ๗ ๆ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยาวิชิตภักดีเมืองสวรรคโลกว่า นายร้อยหะยีมาแจ้งความว่าคุมเงี้ยวพรรคพวกเข้ามาค้าขาย พักอยู่ที่ศาลาวัด มีอ้ายผู้ร้ายเข้าไปลักดาบของนายร้อย

เงี้ยวพวกนายร้อยเอาปืนยิงผู้ร้ายตายได้แต่งกรมการไปชัณสูตร (โปรดให้มีตราต่อว่า ๆ บอกไม่ถ้วนถี่)

พระนรินทรอำเบอกหลวงทรงสุรเดชข้าหลวง พระวิชิตชาญณรงค์ เมืองปราณบุรี พระพิชัยชลสินธุ เมืองประจวบคีรีขันธ์ ว่าได้ชำระความมองโลกะกล่าวโทษอ้ายโห้กับขุนศุภมาตราและพรรคพวกว่าฆ่ามองอินตะน้องมองโลกะตายนั้น อ้ายโห้ให้การว่า มีผู้ร้ายปล้นเอาโคไป ๔๐ โคเศษหลานที่เลี้ยงมาบอกอ้ายโห้ ๆ จึงไปบอกกรมการแล้วพาราษฎรไปตามโค พบนายจันกับพวกต้อนโคของตัวไปจึงเข้าจับ พวกนายจันต่อสู้จะยิงนายโห้ ๆ จึงยิงคนนั้นล้มลงแล้วจับนายจันกับคนที่ล้มได้จึงได้รู้ว่าคนนั้นเป็นต่อ:ซู ได้จับมาส่งกรมการ แต่พวกอีก ๒ คนนั้นหนีไป จึงได้จับนายจันกับมองอินตะมาส่งกรมการ มองอินตะตายในคืนนั้นและมองโลกะมาฟ้องต่อกรมการเมืองประจวบว่า อ้ายโห้กับขุนศุภมาตรายิงมองอินตะตาย ตระลาการเปรียบเทียบให้เสียค่าเผาผีให้ความเป็นแล้วกันทำยินยอมแล้ว จึงเอาพวกอ้ายโห้ที่ต้องหามาถามให้การสมคำอ้ายโห้ทั้งนั้น แต่ขุนศุภมาตรานั้นไม่รับและว่าไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย ขุนแพ่งซึ่งเป็นผู้รักษาเมืองในเวลานั้นเป็นตระลาการก็ให้การสมอ้ายโห้ แต่นายจันที่ว่าเป็นผู้ร้ายนั้นเดิมก็ได้รับต่อตระลาการว่าเป็นผู้ร้าย

จริง ครั้นเอามาถามคราวหลังกลับคำว่าต้องรับโดยข่มขี่และว่าไม่ใช่เลยและคำให้การด้วย

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จไปประทับชิดถิงรูม กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้า และพระยาภาษเฝ้าถวายหนังสือพิมพ์ว่าด้วยเรื่องเมืองจีนกับฝรั่งเศส พระองค์ขจรเฝ้าเรื่องที่บ้านจีนที่จะทรงซื้อ พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการจนเวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วัน ๑ ๆ ๑๑ ๑๐ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วทรงสัมนาคเพลิงพระราชทานเพลิงศพหลวงอนุรักษ์ภูเบศร์คนเก่าแล้วขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกหลวงศรีสิทธิรักษา ผู้ช่วยผู้รักษาเมืองอ่างทองรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกขึ้นสถิตย์ราษีกรกฎ สิ้นราษีฝนตกรองน้ำได้ ๓ นิ้ว น้อยกว่าปีมะแม ๖ ทสางค์ น้ำท่ามากกว่าราษีกรกฎปีมะแมศอกคืบสามนิ้ว

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสดจขึ้นข้างในทีเดียว ไม่ได้ประทับออฟฟิศ

เวลาเกือบทุ่มเสด็จลงสมโภชพระเจ้าลูกเธอ ซึ่งประสูติวัน ๕ ๆ๘ ๑๐ ค่ำ

วัน ๒ ๆ๑๒ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่น

พระนรินทรอ่านบอกพระยาสุรินทรฤาไชยเมืองเพ็ชรบุรีรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีเมศ พฤษภ เมถุน กรกฎ น้ำมากกว่าปีกลาย

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งไปประทับชิดติงรูม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการ พระองค์ดิศเฝ้าถวายหนังสือความเห็นว่าด้วยจะจัดแบบหนังสือเรียนและจัดสกูล กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้าหน่อยหนึ่งเสด็จขึ้นเวลาย่ำค่ำเศษ

วัน ๓ ๆ๑๓ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกหลวงพรหมบุรีปลัดรายงานน้ำฝนต้นข้าวพระอาทิตย์ยกขึ้นราศีกรกฎสิ้นราศี ฝนตกรองน้ำได้

๔ นิ้ว ๑ ทสางค์ น้อยกว่าปีมะแม ๒ นิ้ว ๑ ทสางค์ น้ำท่ามากกว่าปีกลาย ๕ นิ้ว ราษฎรทำนาแล้ว ๔/๕ ส่วน ยัง ๒/๓ ส่วน

พระนรินทรอ่านบอกพระยารัตนโกษาว่าด้วยลงเรือเฮกคูบาไปจากกรุงเทพ ฯ วัน ๔ ฯ ๔/๑๔ ค่ำ เรือไปพักที่เกาะสีชังคืน ๑ รุ่งเช้าเวลาเที่ยงไปจากสีชัง วัน ๒ ฯ ๕ ๑๐ ค่ำ ถึงสิงคโปร์ พระยาอัษฎงค์จัดเรือมารับไปพักที่ห้างพระยาอัษฎงค์ ๆ ว่าถ้ามีเรือเมล์ที่จะไปปีนังมาถึงเมื่อใดจะส่งไปปีนัง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง กรมหมื่นเทววงศ์กัปตันลอฟตัสเฝ้าถวายแผนที่ตัวอย่างตำหนักข้างในที่จะทำแล้วพระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จมาประทับที่พระทวาร รับสั่งกับพระองค์ดิศเรื่องที่จะคิดจัดสกูลและเรื่องหนังสือแบบไล่ หนังสือต่าง ๆ ครู่หนึ่งเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่มเศษ

วัน ๔ ฯ ๑๔/๑๕ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระพุทธและปิดทองพระคัมภีร์แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระอินทรเดช หลวงภูเบนทรสิงหนาทข้าหลวง ว่าด้วยโปรดเกล้า ฯ ให้ออกไปเปลี่ยนข้าหลวงเก่านั้น ได้หาตัวนายหรุ่นโจทก์และพระยาสุรินทรฤๅไชย นายปิ๋ว ขุนรักษาราษฎร์ จำเลย มาจะให้ว่าความกัน พระยาสุรินทรฤๅไชย นายปิ๋ว ไว้ความให้ขุนรักษาราษฎร์ว่าต่าง นายหรุ่นร้องติดใจไม่ยอม เห็นว่าในท้องตราก็ไม่ได้ห้าม จึงให้ขุนรักษาราษฎร์ให้การ นายหรุ่นไม่ฟังความขัดบังคับถึงสามครั้ง จะเกาะตัวไว้ นายหรุ่นร้องทุเลาถวายฎีกาเป็นขัดข้องอยู่

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ พระวิสูตรสาครดิฐเฝ้ารับสั่งด้วยเรื่องมิสเตอร์ยอชบุช บุตรพระวิสูตรที่ขึ้นไปราชการเซอรเวกับพระวิภาคซึ่งไปถึงแก่กรรมที่เมืองหลวงพระบาง และพระวิสูตรกราบถวายบังคมลาไปรักษาตัวยุโรป แล้วเสด็จไปประทับชิตติงรูม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการ แล้วกรมหมื่นเทววงศ์เฝ้ารับสั่งเรื่องฝรั่งเศสกับจีน และเรื่องอื่น ๆ อีกไม่มีกำหนด เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มกรมหมื่นศิริธัช พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่ม

เวลาคืนวันนี้พระนางเธอพระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรีไม่ทรงสบาย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอตกไม่เป็นพระองค์ พระครรภ์ ๖ เดือนเศษ

อนึ่งเมื่อเวลาเสด็จออกขุนนางนั้น พระนรินทรนำหลวงสรเสนี เจ้ากรมอาสาจามเชิญตราพระคชสีห์ไปถึงพระยาเทพประชุน และพระยาตรังกานู ด้วยพระยาอัษฎงต์มีหนังสือบอกเข้ามาว่าเมืองปะหังเกิดกบฏ ได้ยินว่าพระยาตรังกานูจะเอากำลังไปช่วยบันดาราเมืองปะหัง ๑๐๐๐ จึงโปรดให้ห้ามเสีย

วัน ๕ ๑๕ฯ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่เสด็จไปบำเพ็ญพระราชกุศลตักบาตรน้ำผึ้งตามสารทฤดูณพระพุทธรัตนสฐาน กรมหมื่นวชิรญาณ พระองค์เจ้า พระหม่อมเจ้า พระราชาคณะ พระครูถานาเปรียญ วัดบวรนิเวศน์รับพระราชทานฉัน แล้วทูลกระหม่อมชายทรงบาตรน้ำผึ้งของหลวงแล้วพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในตักบาตรน้ำผึ้งพระสงฆ์ฉันแล้วถวายอนุโมทนาถวายพระพรลาไป

โปรดให้มีเทศนาว่าด้วยนิทานที่พระภูมิพระภาค ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับยา ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน

น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เพื่อเป็นยารักษาโรคในสารทฤดู กัณฑ์ ๑ ด้วย เทศนาที่พระที่นั่งทรงธรรม

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกทรงราชการ

วัน ๖ ๗ ๑ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระพุทธรูปและพระคัมภีร์ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระยาเทพาธิบดีเมืองพิจิตร ว่าด้วยโปรดให้ขุนพิษณุแสนไปชำระความหลวงเมืองจินบุน มีโจทก์จับเงินแดงได้ที่อ้ายคงอ้ายมี กรมการขังไว้ จึงให้นายนุดลงมาร้องกล่าวโทษนั้น ขุนพิษณุแสนได้เอาตัวอ้ายคงอ้ายมีผู้ใช้เงินแดงรับเป็นสัตย์ ซัดถึงอ้ายนุดครูทำเงิน ซัดอ้ายอิ่มชื่ออีก ๑๓ คน รับเป็นสัตย์ ๑๒ คน ไม่รับคน ๑ และว่ายังไม่ได้ตัวอีกหลายคน ส่งตัวหลวงเมืองโจทก์กับอ้ายนุดครูทำเงินกับพรรคพวกรวม ๑๔ คน และเงินเหรียญแดง —|๓๔ เงินบาทแดง —|๑๐๕ ซีกเซี่ยว —|— ๑ พิมพ์ตราพระบรมรูปและเครื่องมือต่าง ๆ ลงมากรุงเทพ ฯ ด้วยแล้ว แล้วนำขุนพิษณุแสนข้าหลวงเฝ้าด้วย

โปรดเกล้าฯให้ลูกขุนปรึกษาโทษอ้ายผู้ร้ายทำเงินแดง เสด็จขึ้นประทับชิดติงรม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการแล้วกรมหมื่นเทววงศ์เฝ้าครู่หนึ่งแล้วทรงเรื่องความมรดกจนเกือบย่ำค่ำเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๔ ทุ่มเศษกลับออกมา

วัน ๗ ฯ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
๒

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกหลวงยกกระบัตร ผู้ว่าที่พระอร่ามรณชิตปลัดเมืองนครนายก ส่งเงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศก เก็บได้ครั้งนี้ ๓๐๐ ส่งเข้ามาครั้งหนึ่งก่อนยังเก็บไม่เสร็จ ฉะบับ ๑ บอกพระยาพิชัยรณเรงค์เมืองสระบุรี ส่งเงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศก ครั้งนี้เงิน ๒๐๐ ยังเก็บไม่เสร็จ

พระนรินทรอ่านบอกพระยาอนุรักษ์โยธา ว่าจีนบ้าบาเทียนหลาย กล่าวโทษจีนต้นแมาบุนหลวงภักดีสมบัติว่า นำตุระลาการทำแผนที่ที่นาของเขาว่าเป็นของตัวราย ๑ จีน

เตียวจองร้องว่าจีนตันมาบุ่นนำทำแผนที่เหมืองของหลวงอำนาจน้ำจีนเตียวจอง ๑ จีนตัวขวนร้องว่า จีนตันมาบุ่นนำทำแผนที่เหมืองของเขาว่าเป็นของจีนตันมาบุ่น ๑ รวม ๓ ราย ได้ว่ากล่าวเปรียบเทียบจีนตันมาบุ่นยอมคืนที่เหมืองที่นาให้เป็นแล้วกัน และยังชำระค้างไม่แล้วอีกสามเรื่อง ยังชำระไม่แล้วด้วยจีนตันมาบุ่นต่อสู้อยู่ และอำแดงเกี้ยวฟ้องว่าจีนตันมาบุ่นหลวงภักดีสมบัติ ว่านำทำแผนที่ในที่เหมืองของอำแดงเกี้ยว จีนตันมาบุ่นไม่ยอม ให้การแก้ว่าเป็นของตัว ถ้าได้ชำระราย ๓ เรื่องแล้ว และรายความพระยาภูเก็ตแล้วเมื่อใด จึงจะฟ้องอำแดงเกี้ยว เป็นการขัดข้องอยู่ดังนี้ จะโปรดเกล้า ฯ ประการใด (โปรดให้มีตราเร่งให้ชำระให้แล้ว)

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยานนทบุรี ว่ามะกล่อมฟ้องว่ามะออกวิวาทกับมะอ่อน เวลาค่ำวันนั้นมีคนฟันมะออกตาย ขอให้เรียกมะอ่อนมาพิจารณา ได้เรียกมะอ่อนมาถามให้การว่า มะออกเมาสุราเดินด่ามาหลังเรือนมะอ่อนแล้วได้ยินเสียงร้องจึงออกมาดู เห็นมะออกถูกฟันล้มอยู่แลเห็นมะอุยถือดาบวิ่งไป มะอุยหนียังติดตามอยู่

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่ง เสด็จไปประทับชิตติงรูม พระองค์ชุมพลเฝ้าถวายหนังสือกรมพิชิต

ฉะบับ ๑ พระราชโยธาเทพเฝ้า รับสั่งให้ทำของข้างในแล้ว เสด็จขึ้น เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ

เวลา๒ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๔ ทุ่มเศษกลับออกมา

เวลาพรุ่งนี้เริ่มการเป็นวันสวดมนต์ฉลองพระชนม์พรรษา

วัน ๑ ๗ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
๓

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระพุทธรูปแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาพิทักษ์ทวยหาญเมืองปทุมธานี รายงานน้ำฝนต้นข้าว ราษีเมษ พฤษภ เมถุน กรกฎ ปีวอก น้ำฝนน้อยกว่าปีกลาย น้ำท่าก็น้อยกว่าปีกลาย ต้นข้าวงามบริบูรณ์

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่ง จะเสด็จขึ้นรับสั่งกับพระนรินทรถึงสมเด็จกรมหลวงภาณุพันธุวงศ์วรเดช และเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ซึ่งกราบถวายบังคมลาไปเที่ยวนั้นเกินกำหนด ให้ไปปรึกษากับพระยาประภาให้จัดเรือไปตาม แล้วเสด็จขึ้นข้างในทีเดียว

เวลาบ่ายเจ้าพนักงานจัดการตั้งเครื่องในพระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร ตั้งบุษบกดอกไม้สดเหมือนบุษบกตั้ง

พระชันษาพระเจ้าแผ่นดินเมื่อวันถือน้ำพระพิพัฒนสัตยาในพระที่นั่งไพศาลทักษิณทุก ๆ ปีนั้น เชิญพระชัยและพระชันษาในแผ่นดินปรัตยุบันนี้ ตั้งในบุษบกนั้นมีเครื่องนมัสการและเครื่องตั้งรอบ และตั้งตู้เทียนข้างพระองค์ และมีเทียนพระมหามงคลเท่าพระชนม์พรรษาตั้งรอบบุษบก มีม้าหมู่ตั้งพานทอง ๒ ชั้นรองพระพุทธรูป พระชันษาองค์ใหม่ตั้งต่างหากมีเครื่องตั้งด้วย

เวลายามหนึ่งเสด็จออกประทับพระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร โปรดเกล้า ฯ ให้นิมนต์พระเข้าไปนั่งที่ แล้วทรงประเคนผ้าไตรสลับแพร ย่ามเยียระบับ แต่หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากร เจ้าพระ และถานาเปรียญอันดับวัดราชบพิธ ๓๒ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้า ทรงจุดเทียนในที่ต่าง ๆ แล้วเสด็จมาประทับตรัสกับสมเด็จกรมพระ พระสงฆ์ครองผ้าแล้วเข้ามานั่งที่ เสด็จทรงจุดเทียนนมัสการเจ้าพระอรุณถวายศีลแล้ว พระสงฆ์ ๓๒ รูปสวดธรรมจักกัปวัตนสูตรและสัตปริตตามเช่นเคย สวดในวันฉลองพระพุทธรูปพระชันษาทุก ๆ ปีมา เวลา ๔ ทุ่มเศษสวดมนต์จบ

เสด็จมาประทับตรัสกับสมเด็จกรมพระเรื่องกรมหมื่นพิชิตขึ้นไปจัดราชการเมืองเชียงใหม่ และเรื่องอื่น ๆ แล้วทรงจุดเทียนชนวนพระราชทานให้พระเจ้าลูกเธอไปทรงจุดดอกไม้เพลิงที่หน้าพระที่นั่งจักรี แล้วเสด็จขึ้น

วัน ๒ฯ๔ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร โปรดให้นิมนต์พระเข้าไปนั่งที่ ทรงจุดเทียนนมัสการทรงศีลแล้วพระสงฆ์ถวายพรพระจบ เสด็จทรงประเคนพระสงฆ์ ๓๒ รูปรับพระราชทานฉัน เสด็จมาทรงจุดเทียนสังเวยที่โต๊ะสังเวยหน้าพระที่นั่งภัทรบิฐ พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว เสด็จทรงประเคนเครื่องบริกขารภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นอันมาก แล้วพระสงฆ์ถวายอนุโมทนาแล้วกลับไป เสด็จมาประทับตรัสกับเจ้านายประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จขึ้นใน

วันนี้เวลาบ่าย ๓ โมง ๔๕ นาฑี เป็นเวลาบรรจบครบรอบดิถีพระบรมมหาประสูติมงคลสมัยในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชชกาลปรัตยุบันนี้ ตามดิถีจันทรมาศเต็มบริบูรณ์

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชพระพุทธรูปพระชนม์พรรษา โดยทักษิณาวัตรถ้วนตติวารตามเช่นเคยมาทุกปี แต่ไม่ได้เสด็จออก

เวลาทุ่มเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งนิพัทธพงศ์ถาวรวิจิตร สังฆการีนิมนต์สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์กับถานา ๔ รูปเข้าไปนั่งที่ ทรงจุดเทียนนมัสการทรงธรรม สมเด็จ

พระพุทธโฆษาจารย์ขึ้นธรรมาสน์ถวายเทศนามงคลวิเสสกัณฑ์ ๑ เวลายามเศษเทศน์จบ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสดับแพรและสมณบริกขารเป็นเอนกภัณฑ์ และวัตถุจัตุปัจจัยเป็นมูลค่า ๑๐|— พระสงฆ์ถวายอดิเรกถวายพระพรลา กรมขุนบดินทรเผ้าถวายคำตัดสินเรื่องความกรมหมื่นราชศักดิ์กับมิสเตอร์อินเดนเบิกสัปเยกต์เยอรมัน รับสั่งว่าความยังตกขาดมาก ให้พร้อมด้วยกรมหมื่นศิริธัชแก้ไขรีบเร่งทำให้แล้วโดยเร็ว ทรงจุดเทียนชะนวนพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอให้เสด็จไปทรงจุดดอกไม้เพลิง แล้วเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓ ๆ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
๕

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรงปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาเทพประชุน ๒ ฉะบับ ๆ หนึ่งว่า ได้หาตัวพระยายีริงกับผู้มีชื่อซึ่งกล่าวโทษเจ้าพระยาวิเชียรคีรี กรมการจะให้มาว่าความกับกรมการที่ยังอยู่ โจทก็จำเลยปราณีประนอมยอมเลิกแล้วแก่กัน และว่าเวลานี้เมืองสงขลาไข้ชุกชุมนัก บ่าวไพร่ที่ไปด้วยเจ็บเสีย ๒๕ คน ตาย ๒ คน และว่าสุ่นภรรยาพระยาเทพประชุนป่วยเป็นไข้

ถึงแก่กรรมด้วย และว่าราษฎรในเมืองสงขลาป่วยถึงแก่ความตายด้วยโรคไข้จับ ๓๐๐ เศษ ฉะบับ ๑ ว่าได้รับตราพระคชสีห์ฉะบับ ๑ ส่งหัวหน้าจีนพ่อค้าเมืองตรังกานู ๓ คน กล่าวโทษพระยาตรังกานูศรีตะวันกรมการว่าปล่อยให้คนร้ายข่มเหงและฆ่าพวกจีนในเมืองตรังกานูตาย ไปฟ้องร้องก็ไม่ชำระ และว่าแขกคนใช้ของศรีตะวันกรมการเมืองตรังกานูไปรื้อป่าช้าฝังศพของพวกจีนเสียด้วยนั้น ได้แต่งให้พระยาสมบัติภิรมย์ไปชำระว่ากล่าวเมืองตรังกานูแล้ว

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาวิชยาธิบดีเมืองจันทบุรี ๒ ฉะบับ ๆ ๑ รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีเมษ ปีวอก ฉศก รองน้ำได้ ๑๒ นิ้ว ๕ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๔ นิ้ว ๓ ทสางค์ ราศีพฤษภ ๑๖ นิ้ว ๓ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๑๔ นิ้ว ๖ ทสางค์ ราศีเมถุน ๓ นิ้ว ๖ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๑๘ นิ้ว ๗ ทสางค์ ราศีกรกฎ ๒ นิ้ว ๑ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๒๓ นิ้ว ๑ ทสางค์ น้ำท่าพองามราษฎรทำนาแล้ว ๓ ส่วน ยังอีก ๒ ส่วน ฉะบับ ๑ ส่งอ้ายโพล้ง ผู้ร้ายฆ่าอำแดงนวมณเมืองแกลงเข้ามาด้วย

วันนี้สมเด็จกรมหลวงภาณุพันธุวงศ์วรเดช เจ้าพระยาสุรวงศ์ซึ่งกราบถวายบังคมลาไปเที่ยวนั้นกลับมาถึง เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทรงพระราชปฏิสันถารถึงการไปเที่ยว

และทรงถามข่าวพระยาเทพประชุน แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จไปประทับดรอนิงรูม มิสเตอร์แบดแมนเฝ้าลองฉลองพระองค์เยียระบับ แล้วเสด็จขึ้นข้างในทีเดียว

เวลายาม พระองค์ศรีเสาวภางค์เข้าไปเฝ้าข้างใน ทรงหนังสือราชการจนเวลา ๕ ทุ่มกลับออกมา

วัน ๔ ๆ ๖ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องดรอนิงรูม เจ้าพนักงานกรมวังกรมท่านำดอกเตอร์วิลเลียม ดีน เข้าเฝ้ากราบถวายบังคมลากลับไปประเทศอเมริกา ด้วยชราแล้ว ทรงพระราชปฏิสันถารโดยสมควร ด้วยหมอดีนนี้มาอยู่เมืองไทยนานแล้ว กราบถวายบังคมลากลับไป

เสด็จประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาเทพประชุนว่า โปรดเกล้าฯ ให้มีตราส่งคำปรึกษาลูกขุนและตัวนายเมืองโจทก์ หลวงวิเศษภักดีกับกรมการออกไปให้สืบพะยานทำทานบนนั้น นายเมืองโจทก์ไม่ติดใจสืบพะยานทำทานบนให้ไว้แล้ว บังคับให้นายเมืองรับเงินสินไหมไปแล้ว ความเป็นเลิกแล้วกันทั้ง

๒ ฝ่าย โปรดเกล้า ฯ ให้มีตราให้หาพระยาเทพประชุน ข้าหลวงกลับเข้ามากรุงเทพฯแล้ว เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ ครู่หนึ่งเสด็จไปประทับดรออิงรูม แบดแมนเฝ้าลองฉลอง พระองค์แล้วเสด็จขึ้นข้างใน

เวลา ๒ ทุ่มพระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์เข้าเฝ้าข้างในทรง หนังสือราชการจนเวลา ๕ ทุ่มเศษกลับออกมา

วัน ๕ ๗ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๓ โมงเศษเสด็จออกประทับซิตติงรูม พระ องค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการอยู่จนเวลาเกือบ ๕ โมง เสด็จมาประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระและคัมภีร์ พระธรรมแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระศิริธรรมบริรักษ์ปลัดเมือง นครศรีธรรมราช ๒ ฉะบับ ฉะบับหนึ่งส่งขี้ผึ้งอากรเมือง นครศรีธรรมราชจำนวนปีมะแมเบญจศก ขี้ผึ้งหนัก ๗ หาบ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ฉะบับ ๑ ว่าพระครูการามอาพาธ เป็นไข้จับแล้วกลายเป็นบิดถึงแก่มรณภาพ แล้วพระนรินทร นำพระยากาญจนดิฐบดีเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาสุนทรบุรีเมืองนคร ไชยศรี ๓ ฉะบับ ๆ ๑ ว่าแต่งกรมการพร้อมด้วยเสนาเดิน

๔๐
รังวัดเก็บเงินค่านาได้ครั้งนี้ —|— ให้เข้ามาส่งและว่าส่งแล้ว

๑๑๐ ๑๕๐
๒ ครั้ง —|— รวมกันครั้งนี้เป็น —|— ยังไม่เสร็จ ฉบับ ๑ ว่าจีนสีมาฟ้องว่าอ้ายผู้ร้าย ๒๐ คนเข้าปล้นกระบือของจีนศรีไป ได้แต่งกรมการออกสืบสวนติดตามอยู่ ฉบับ ๑ ว่านายเขียนแจ้งความว่าได้พร้อมกันกับเพื่อน ๔ คนไปเลี้ยงกระบืออยู่ที่ทุ่ง มีอ้ายผู้ร้ายหลายคนเข้าปล้นแย่งกระบือไป ๑๒ กระบือ ติดตามไม่ทันและไม่รู้จักด้วย ได้แต่งกรมการออกติดตามสืบจับอยู่

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร พระเทพรจนาเป็นพระยาจินดารังสรร จางวางช่างสิบหมู่ ๑ ขุนจำนงรจนาเป็นหลวงไพรชนนฤมิตร เจ้ากรมช่างสะลัก ๑ หมื่นกนกลายวรรณเป็นขุนจำนงรจนา ปลัดกรมช่างสะลัก ๑ แล้วเสด็จขึ้นข้างในที่เดียว

เวลา ๒ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่ม

วัน ๖ ๗ ๘ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกทรงราชการ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชเทวีและข้างในทั้งปวง เสด็จออกทางประตูเถลงราชกิจ เสด็จพระราช

ดำเนินออกไปประพาสสวนสราญรมย์ ซึ่งเป็นพระราชอุทธ-ยานที่สำราญพระราชหฤทัย จนเวลา ๒ ทุ่มเสด็จพระราชดำเนินกลับพระบรมมหาราชวัง

เวลายาม พระองค์สวัสดิ์เข้าเฝ้าข้างในทรงหนังสือราชการจนเวลา ๔ ทุ่มเศษกลับออกมา ด้วยวันนี้สมเด็จกรมพระส่งหนังสือราชการมามาก

วัน ๗ ฯ ๘ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระพุทธรูปและพระคัมภีร์ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยารัตนโกษาข้าหลวงว่าด้วยลงเรือเมล์ไปจากสิงคโปร์ วัน ๖ ฯ ๘ ๑๐ ค่ำ ได้ไปรับสินค้าที่มะละกาคืน ๑ ไปถึงเมืองปินังวัน ๒ ฯ ๑๒ ๑๐ ค่ำ หลวงทวีปสยามกิจกงสุลฝ่ายสยามและหลวงบริรักษ์โลหวิสัยผู้ช่วยเมืองระนอง ลงมารับที่เรือพาขึ้นไปพักอยู่ที่ห้างโกหงวนของพระยาระนอง และจัดสะเบียงอาหารเลี้ยงดูพอสมควร ถ้าได้ไปเมืองภูเก็ตเมื่อใดจะบอกเข้ามา

พระยาพิพัฒอ่านบอกพระอินทรายาเมืองพนัสนิคม ว่าด้วยแต่งกรมการพร้อมด้วยเสนาเก็บเงินค่านาได้แล้ว หัก

สิบลดพระราชทานเสนากรมการแล้ว คงส่งเป็นหลวง ๑๘๑ ๔|๒ ๑|๓
เสร็จสิ้นจำนวนแล้ว

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิสครู่หนึ่ง กรมหมื่นเทวะวงษ์เฝ้าแล้วเสด็จไปประทับซิตติงรูม มิสเตอแรมเซ เฝ้าลองฉลองพระองค์ที่ตัดใหม่แล้ว กรมหมื่นประจักษ์เฝ้าถวายหนังสือฉะบับ ๑ พระยาศรีสุนทรเฝ้าถวายบัญชีคนชราที่จะรับพระราชทานเงินและผ้าเท่าพระชนม์พรรษา ในสมัยเฉลิมพระชนม์พรรษาและโปรดเกล้า ฯ ให้คิดชื่อพระใหญ่ที่วัดเกษไชโย เวลาเกือบย่ำค่ำเสด็จขึ้น

เวลา๒ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน๔ทุ่ม

วัน ๑ ๆ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
๑๐

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จประทับห้องออกขุนนางทรงปิดทองพระแล้ว ทรงสับนาคเพลิงพระราชทานเพลิงศพเจ้าจอมทองหลอม แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระสุริยภักดิ์ ๓ ฉะบับ ๆ ๑ ว่านายพันกล่าวโทษอ้ายด่วน ทาสพระยาอุไทยธานี ว่าเป็นผู้ร้ายลักกระบือ ได้หมายไปเอาตัว พระยาอุไทยธานี พระศรีสุนทรเทพปลัดขัดเสีย รายหนึ่งมีผู้กล่าวโทษอ้ายจันว่าเป็นผู้ร้าย ได้ให้กรมการและขุนหมื่นตำรวจไปเอาตัวนายจัน

หลบหนี เวลาค่ำมีอ้ายคนร้ายพันขุนหมื่นตำรวจศีรษะแตก ฉะบับ ๑ ว่าได้เร่งเงินค่าทุนทรัพย์ค่ากระบือจากผู้ร้ายใช้ให้โจทก็ได้ตัวผู้ร้าย ๑๔ คน ยังไม่ได้อีกมาก ฉะบับ ๑ จีนฮะฟ้องนายหลอว่า คบผู้ร้ายจะเอาตัวยังไม่ได้นายหลอหลบเสีย และว่าพระไชยบริรักษ์ผู้ช่วยเมืองไชยนาทได้เอาเงินมาเดินรายความนายหลอ และรายคนพันขุนหมื่นตำรวจเลย และรับว่านายสินเป็นผู้พัน ได้เอาตัวคนมาเดินจำเร่งเอาตัวนายสินผู้ร้าย

แล้วพระยาศรีนำพระสุริยภักดีเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และนำพระยาเทพาธิบดีเมืองพิจิตรเฝ้าถวายผ้าแดงเหนือ

พระนรินทรอ่านบอกพระยาอมรินทรฤๅไชยเมืองราชบุรี ๒ ฉะบับ ๆ ๑ ว่ามีตราพระคชสีห์ให้ส่งผู้ร้ายฆ่ากันตาย ๒ เรื่องนั้นได้ส่งเข้ามาแล้ว ฉะบับ ๑ ว่านายบุนฟ้องว่าอ้ายโตเป็นผู้ร้ายยิงเมียซึ่งมาขายของในลำคลองบางนกแขวกตาย ได้ตัวอ้ายโตมาถามรับเป็นสัตย์ แต่ยังชำระไม่เสร็จสำนวน

พระยาพิพัฒโกษาอ่านบอกพระยานนทบุรีฉะบับ ๑ ว่าอำแดงถมยามาแจ้งความว่า เวลากลางคืนมีผู้ร้าย ๑๖ คน ขึ้นปล้นเรือนอำแดงถมยา ตีพันบิดามารดาน้องเขยน้องหญิงมีบาดแผล แต่จำหน้าผู้ร้ายไม่ได้ ได้แต่งกรมการออกสืบสวนถ้าได้ความจะบอกมาครั้งหลัง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิส รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์ ครู่หนึ่งเสด็จไปประทับชิตติงรูม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการจนเวลาเกือบค่ำเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษ พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๔ ทุ่มเศษกลับออกมา

วัน ๒ ๗/๑๑ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง วันนี้ไม่มีราชการอะไรเสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟ-ฟิสครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับซิตติงรูม สมเด็จกรมหลวงภาณุพันธุวงศ์เฝ้าถวายหนังสือแล้ว พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการจนเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ

เสด็จออกประทับดรออิงรูม กรมหมื่นเทววงศ์ เจ้าพนักงานกรมวัง และราชเอดเดอแกมป์ นำมิสเตอซาเตากงซุลเยเนอราลอังกฤษ ๑ มิสเตอเฟรซ์ล่าม ๑ เฝ้าไปรเวตกราบถวายบังคมลาไปเมืองญี่ปุ่นแล้วจะกลับมา ทรงพระราชปฏิสันถารโดยสมควร และรับสั่งเรื่องความอะไรเล็กน้อยแล้วถวายบังคมลาไป เสด็จขึ้นย่ำค่ำแล้ว

เวลา ๒ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่มกลับออกมา

วัน ๓ ฯ ๑๒ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายไม่ได้เสด็จออกขุนนาง ว่าจะเสด็จออกวัดพระศรีรัตนศาสดารามทีเดียว เวลาค่ำฝนตกจะเสด็จพระราชดำเนินออกวัดพระศรีรัตนศาสดารามไม่ได้ โปรดให้สมเด็จกรมพระเสด็จมาจุดเทียน กรมพระปวเรศกรมหมื่นวชิรญาณเจ้าพระ พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย ๓๘ รูป เจริญพระพุทธมนต์ทวาทศปริต แล้วพราหมณ์อ่านคุณฎีกาเลยในวันสวดมนต์พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินทแรกคราวมา และเมื่อก่อนสวดมนต์นั้นอาลักษณ์อ่านรัตนพิมพ์วงศ์ตำนานพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกฎด้วย

การที่พระสงฆ์สวดมนต์ในพระราชพิธีศรีสัจจปานการ ๓๘ รูปนั้น คือเท่ากับสยามรัชชกาลที่ล่วงมาแล้วตั้งแต่กรุงเทพทวาราวดี กรุงธนบุรี ตลอดถึงกรุงเทพรัตนโกสินทร์ด้วย

เวลายามเศษ พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในทรงหนังสือราชการจนเวลาสองยาม

วัน ๔ ฯ ๑๓ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เช้าวันนี้พระสงฆ์ ๓๘ รูปที่สวดมนต์เมื่อวานนี้รับพระราชทานฉันที่พระที่นั่งสุทไธศวริยปราสาท แล้วเข้ามานั่งในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เวลาเที่ยงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์เยียรบับขาว ทรงเครื่องราชอิสสริยยศสายนพรัตนราชวราภรณ์ เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เสด็จทรงพระราชยานลงยาชาราวดีเสด็จไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดารามเสด็จประทับในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการทรงศีลแล้ว พระมหาราชครูพิธีอ่านคำแช่งน้ำภาษาพราหมณ์ และเชิญพระแสงศรพรหมมาศ พระแสงศรประไลยวาศ พระแสงศรอัคนีวาศ ชุบในพระขันหยกเสร็จแล้ว พระยาศรีสุนทรอ่านคำประกาศแช่งน้ำภาษาสยามจบแล้ว พระครูสิทธิไชยรับพระแสงขรรค์ไชยศรีและพระแสงหอก พระแสงดาบเป็นอันมากจากกรมแสงเชิญมาชุบในหม้อน้ำพระสงฆ์สวดสัจจคาถา เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ฆ้องกลองชัยพิณพาทย์พร้อมกัน ครั้นแล้วข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยขึ้นมาบนพระอุโบสถอ่านคำสาบานเสร็จแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยาพร้อมกัน พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาถวายอติเรกถวายพระพรลากลับไป ครั้นข้าราชการรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเสร็จแล้ว เสด็จขึ้นทางในพระฉากเสด็จลงทางหลังพระอุโบสถ เสด็จตามพระระเบียงอ้อมไปออกทางเดิม เสด็จกลับมาประทับเกยหน้าทวารเทเวศรักษา ประทับพระที่นั่ง

อมรินทรทรงฉลองพระองค์ครุยแล้ว เสด็จประทับพระที่นั่งสนามจันทรทรงจุดเทียนสักการะ ถวายบังคมพระบรมอัฐิพระเจ้าอยู่หัวในรัชชกาลก่อน ๆ แล้วเสด็จขึ้นเปลื้องเครื่องในพระที่นั่งอมรินทรเสด็จทางพระทวารเทวราชมเหศรประทับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายในรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒนสัตยา ณ ที่นั้น

พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายหน้าทั้งปวง เข้ามาถวายบังคมพระบรมอัฐิที่ริมพระที่นั่งสนามจันทรหน้าหอพระธาตุมนเทียรพร้อมกัน เสร็จการพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน

เวลาบ่ายพราหมณ์จะได้อ่านดุษฎีกล่อมกลองวินิจฉัยเภรีแล้ว ลูกขุนและขุนศาลทุกกระทรวงจะได้เวียนเทียนสมโภชกลองตามธรรมเนียม

เวลาบ่าย เจ้าพนักงาน จัดการ ตั้งเครื่อง ราชพิธี สารท ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เวลาทุ่มครึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาททรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระวันรัตถวายศีลแล้ว พระยาศรีสุนทรอ่านประกาศพิธีสารทแล้ว พระราชาคณะพระครูถานานุกรมพระมหาเถรเล็ก ๔๔ รูป สวดสัตตปริต พอพระสงฆ์สวดก็เสด็จกลับขึ้นข้างใน

อนึ่งวันนี้ กรมพระราชวังกราบทูลมาว่า ฯ๑๒ ๑๐ ค่ำ พระองค์เฉิดโฉมหายไปจนเวลา ๕ ทุ่มจึงกลับมา ได้เอาตัวมาถามให้การว่า เมื่อวัน ฯ๑๑ ๑๐ ค่ำ เวลา ๔ ทุ่ม พระองค์เจ้าภาณุมาสมาคอยรับทางประตูพรหมพักตร ปีนกำแพงออกไปหาทางประตูพรหมพักตร พากันไปนอนอยู่บ้านคืน ๑ วัน ฯ๑๒ ๑๐ ค่ำ เวลา ๒ ทุ่ม จึงพามาส่งปีนกำแพงกลับเข้ามาทางเดิม มีพระราชหัตถ์ตอบไปว่า เป็นการหมิ่นประมาทมาก ไม่เคยมีแบบอย่างเลย ครั้นจะทำโทษให้โด่งดังก็จะเสียพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า ให้เอามาถามเสียถ้ารับทั้ง ๒ คน ก็ให้จำตรวนเสียให้เข็ดหลาบ และให้ชำระเอาคนรู้เห็นเป็นใจ และคนเฝ้าประตูแล้วทำโทษเสีย ต่อไปให้ระวังรักษาให้แข็งแรงอย่าให้เป็นขึ้นได้อีก

วัน ๕ ฯ๑๔ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๕ โมง พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระวันรัตนถวายศีลแล้ว เสด็จมาทอดพระเนตรโถพักเหลืองข้าวยาคู ทรงเลือกถวายพระราชาคณะผู้ใหญ่ๆ โถพักเหลืองวันนี้ของเจ้าพระยา พระยา และพระกำมาฉลองพระเดชพระคุณ โถเจ้าพระยาสุรวงศ์เป็นข้าวพระ โถเจ้าพระยาพลเทพเป็นเครื่องประเคนถวายสมเด็จพระวันรัตน โถพระยาภาสถวายพระ

ธรรมวโรดม โถพระยานรรัตนพระราชทานพระพรหมมุนี โถเจ้าพระยามหินทรพระราชทานพระเทพกระวี โถพระยาสมบัติยาธิบาลพระราชทานพระโพธิวงศ์ นอกนั้นก็ถวายองค์ละที่ทั่วพระสงฆ์ โถเหลือโปรดให้เอาไปถวายพระองค์เจ้าพระ หม่อมเจ้าพระเจ้าเณร และพระราชาคณะผู้ใหญ่บางพระองค์บ้าง พระสงฆ์ ๔๔ รูปถวายพระพรจบแล้วเสด็จทรงประเคนพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน ทรงปิดทองพระและพระคัมภีร์ พระมหาราชครูพิธีถวายน้ำพระมหาสังข์ตามเคยในพระราชพิธีสารท พระสงฆ์ฉันแล้วโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรงประเคนผ้าเหลือง พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอติเรกถวายพระพรลา เสด็จมาประทับออกขุนนางมุขเหนือ พระยาศรีนำพระยาเกียรติกรามถวายบังคมลา คุมเครื่องศาสตราวุธกระสุนดินดำขึ้นไปส่งพระยาพิไชยณ เมืองนครหลวงพระบางแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

เวลาบ่ายโมง พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างใน ทรงหนังสือราชการจนเวลาบ่าย ๒ โมงเสยกลับออกมา

เวลา ๒ ทุ่ม โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จไปทรงจุดเทียนที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์พระราชาคณะพระครูถานาพระมหาดเล็ก ๓๕ รูปสวดทวาทัศปริต การที่ไม่เสด็จนั้นเพราะฝนตกเสด็จไม่ได้

พรุ่งนี้เริ่มการเฉลิมพระชนม์พรรษา

วัน ๖ ๆ ๑๕ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๔ โมงเศษ เสด็จออกประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระพุทธโฆสาจารย์ถวายศีลแล้วเสด็จมาทอดพระเนตรโถฟ้าเหลืองวันนี้ของเจ้านายฝ่ายหน้าทำฉลองพระเดชพระคุณ ทรงหยิบฉลากพระราชทานพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย โถกรมหลวงวรศัก-ดาเป็นโถข้าวพระ โถสมเด็จกรมพระทรงประเคนถวายสมเด็จพระพุทธโฆสาจารย์ โถสมเด็จกรมหลวงภาณุพันธุ์พระราชทานพระพิมลธรรม โถกรมหมื่นประจักษ์พระราชทานพระเทพโมฬี โถพระองค์ดิศวรกุมารพระเทพมุนี โถพระองค์ปรีดา พระสุเมธาจารย์ โถพระองค์สวัสดิ์ พระธรรมภาณพิลาศ โถอื่นๆ ก็พระราชทานพระราชาคณะผู้น้อยพระครูถานาพระมหาดเล็กองค์ละที่ทั่วกัน พระสงฆ์ถวายพรพระจบ เสด็จทรงประเคนแล้ว พระสงฆ์ ๓๙ รูปรับพระราชทานฉัน เสด็จประทับทรงปิดทองพระพุทธรูปพระคุมกีร์แล้ว พระมหาราชครูพิธีถวายน้ำพระมหาสังข์พิธีสารทพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทรงประเคนผ้าเหลือง พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลา เสด็จมาประทับมุขเหนือ เจ้านายข้าราชการเฝ้า เสด็จพระทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้น

อนึ่งโถยาคูในปีนี้ทั้ง ๒ วันทำแข็งแรงดีกว่าทุกปี มีเครื่องอุปโภคบริโภคมาก ๆ แทบทุกโถ และทำใหญ่โตกว่าทุก ๆ ปีด้วย

เวลาทุ่มเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการกรมพระปวเรศถวายศีลแล้ว ขุนสุวรรณอ่านประกาศแล้ว กรมพระปวเรศกรมหมื่นวชิรญาณเจ้าพระ พระราชาคณะ พระครูถานาพระมหาดเล็ก รวม ๓๗ รูป สวดธรรมจักกัปปวัตนสูตรมหาสมัยสูตร เวลาเกือบยามสวดมนต์จบ เสด็จขึ้นพระราชทานน้ำพระพุทธมนต์หม่อมเจ้าและข้างในที่จะรับกวนข้าวทิพย์ปายาส รวม ๑๖ คน แล้วคนที่จะกวนข้าวทิพย์ไปโรงพิธีหน้าดุสิตมหาปราสาท คือโรงที่ไว้พระราชยาน แล้วเสด็จไปประทับโรงพิธีนั้น ทรงหลั่งน้ำพระมหาสังข์ลงในกะทะที่จะกวนข้าวทิพย์ปายาสและทรงเจิมพายทั้ง ๘ กะทะ โปรดให้พระเจ้าลูกยาเธอเทนมเนย แล้วท้าววิเศษเทเครื่องปายาสทั้งปวง เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ฆ้องไชยพิณพาทย์พร้อมกัน ผู้กวนลงมือกวน แล้วพระมหาราชครูพิธีรดน้ำสังข์ เสด็จพระราชดำเนินกลับประทับห้องเวตติงรูมพระที่นั่งจักรี จีนอูเฉียถวายของเครื่องไทยทานในการเฉลิมพระชนม์พรรษา เสด็จขึ้นเวลายามเศษ

อนึ่งวันนี้เป็นวันเริ่มการเฉลิมพระชนม์พรรษา ผู้ที่ต้องเกณฑ์ตกแต่งที่ต่าง ๆ ตั้งการวันนี้ เจ้าพนักงานจัดในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร เบื้องซ้ายพระที่นั่งอัฐทิศนั้นตั้งพระแท่นมณฑล ในพระแท่นมณฑลตั้งพระพุทธบุศยรัตนองค์น้อย พระชัยแผ่นดินปัตยุบัน พระพุทธรูปพระชันษา พระสุพรรณบัฏ พระเต้าต่าง ๆ เป็นอันมาก นำออกตั้งเครื่องนมัสการเครื่อง ๕ เบื้องขวาพระที่นั่งอัฐทิศนั้นตั้งพระแท่นไม้ลายทอง มีม่านแพรแดงและดอกไม้สดวิจิตรสะอาด ในพระแท่นตั้งพระชัยรัชกาลที่ ๔ และพระชัยเนาวโลห และพระนาคปรก และเทวรูปพระเสาร์รักษาพระชนม์พรรษา และพระยืนถวายเนตร เทวรูปพระอาทิตย์แซก พระที่นั่งอัฐทิศนั้นตั้งพระแสงและทานพระกร และครอบพระเกี้ยวเครื่องต้นซึ่งมีฉัตร์ ๒ ข้าง แล้วรายด้วยพุ่มดอกไม้และเทียนพระมหามงคลเท่าพระชนม์พรรษา หลังพระที่นั่งอัฐทิศนั้น ตั้งตู้เทียนข้างพระองค์ ๔ ตู้ อาสน์สงฆ์ตั้งตรงพระทวารในพระที่บรรทม คือพระที่นั่งอมรพิมาน หน้าอาสน์สงฆ์มีบัตรเทวดานพเคราะห์ ๙ บัตร พระที่นั่งภัทรบิฐตั้งพระมหาพิชัยมงกุฎและเครื่องราชกกุธภัณฑ์ราชูประโภคและโต๊ะ ๒ ข้างนั้นตั้งพานพระแสงต่าง ๆ เป็นอันมาก โต๊ะหน้ากระจกหลังพระที่นั่งภัทรบิฐนั้น ตั้งพระสยามเทวาธิราชและเทวรูปอื่น ๆ บ้าง

เวลาเกือบ ๔ ทุ่ม เสด็จออกประทับพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้นิมนต์พระสงฆ์เข้าไปนั่งที่ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลับแพรย่ามโหมดเทศแด่พระอริยมุนี และพระครูถานาเปรียญวัดราชประดิษฐ์ รวม ๕ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้า ทรงจุดเทียนพระมหามงคลและที่อื่นๆ พระสงฆ์ครองผ้าแล้วเข้ามานั่งที่ เสด็จทรงจุดเทียนนมัสการเครื่อง ๕ หน้าพระแท่นมณฑลและหน้าพระแท่นพระบรรทมแล้ว พระอริยมุนีถวายศีลแล้ว หลวงโลกทีปบูชาฤกษ์บูชาเทวดา พระสงฆ์สวดมงคลสูตร รัตนสูตร แล้วโหรบูชาอีก บูชาพระอาทิตย์เป็นต้น พระสงฆ์สวดสะเดาะนวัคหายุศมธรรมคั่นกับโหรบูชาต่อไปเป็นลำดับเทวดานพเคราะห์ทั้ง ๙ องค์ แล้วสวดเมตตสูตรและอื่น ๆ เมื่อเวลาพระสงฆ์สวดมนต์ สมเด็จกรมพระเฝ้าแล้วเสด็จขึ้นเสวย จนเวลา ๘ ทุ่มเศษเสด็จออก กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้า เวลา ๓ ยามเศษสวดมนต์จบ พระสงฆ์ถวายอติเรกถวายพระพรลาไป เสด็จขึ้นเกือบ ๑๐ ทุ่ม

วัน ๗ ๆ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้นิมนต์พระที่สวดสะเดาะ ๕ รูปขึ้นไป ทรงจุดเทียนนมัสการทรงศีลแล้วพระสงฆ์ถวายพร

พระจบแล้ว เสด็จทรงประเคนพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน เสด็จทรงจุดเทียนสักการะสังเวยเทวดาและเทียนพระสยาม และเทียนบูชาเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ แล้วพระยาศรีสุนทรอ่านสังเวยเทวดา พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว เสด็จทรงประเคนบริกขารเป็นอันมาก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรก ถวายพระพรลาไป เสด็จขึ้นข้างใน

เวลาเช้า ๔ โมงเศษ เสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการแล้วเสด็จมาทอดพระเนตรโถฝาเหลือง ๆ วันนี้ของเจ้านายข้างในทำฉลองพระเดชพระคุณ ทรงปักฉลากโถยาคูพระราชทานพระสงฆ์ที่รับพระราชทานฉัน โถพระองค์แม้นเขียนเป็นข้าวพระ โถสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวีถวายกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ โถพระองค์เจ้าเสาวภาคถวายกรมหมื่นวชิรญาณ โถพระองค์อัชรพรรณีพระราชทานเจ้าพระธรรมุณหิศ โถพระองค์จามรีพระราชทานเจ้าพระอรุณ โถหม่อมเจ้าเข่งพระราชทานเจ้าพระประภากร โถพระองค์ศรีนาคพระราชทานพระศรีวิสุทธิวงศ์ นอกนั้นก็พระราชทานองค์ละโถทั่วกันทั้ง ๓๗ รูป พระสงฆ์ถวายพรพระแล้วเสด็จทรงประเคนพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน เสด็จประทับทรงปิดทองพระ แล้วพระมหาราชครูพิธีถวายน้ำพระมหาสังข์ตามพระราชพิธี เจ้าพนักงานภูษา

มาลาเชิญพระบรมอัฐิและพระอัฐิขึ้นราชยานมาแต่ประตูสนามราชกิจ มีกลองชนะแตรสังข์มโหรทึกประโคมไป เชิญขึ้นประดิษฐานบนพระที่นั่งเสวตรฉัตรและโต๊ะจีนณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พอพระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เสด็จทรงประเคนผ้าเหลืองพระสงฆ์ ๓๗ รูปถวายอนุโมทนาอดิเรก ถวายพระพรลาไป โปรดให้นิมนต์พระราชาคณะพระครูถานาสำหรับกาลานุการ ๒๔ รูปขึ้นไป ทรงทอดผ้าสะบงและอื่น ๆ สดับปกรณ์ตามเช่นเคย ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในสมัยสารทนี้ทุกปีมา แล้วเสด็จขึ้น โปรดให้สดับปกรณ์เรือนร้อย ๕๐๐ เจ้าพนักงานเชิญพระบรมอัฐิพระอัฐิกลับ โปรดให้แจกข้าวทิพย์ปายาสพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการตามเคย

วันนี้ โปรดให้เจ้านายแจกเงินคนชราคนละ —|— ๑ ในการเฉลิมพระชนม์พรรษา มีจำนวนแจกที่มีวเชียม ๓๓๗๔ คน จะได้ทรงแจกข้างหน้า ๒๐๐ คน ข้างใน ๒๐๐ คน

เวลาทุ่มเศษ เสด็จออกทางพระทวารใหญ่ท้องพระโรงกลาง พระยาโชฎึก และพระยา พระ หลวง เจ้าภาษีเผ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายคำนับอย่างจีนถวายกิมฮวยอั๋งติ๋วแล้วพระครูปลัด รองปลัด สมณะฝ่ายญวนเฝ้าถวายเทียนจีนกิมฮวยอั๋งติ๋วตามเคยทุกปี แล้วเสด็จออกไปประทับที่

อัฒจันท์ นายกองปลัดกองญวนอาสาเฝ้าถวายดอกไม้ธูปเทียนตามเคย เสด็จทรงพระราชยานเสด็จไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จประทับในพระอุโบสถ ทรงประเคนผ้าไตรย่ามสักหลาดแด่พระราชาคณะ ๑ เปรียญ ๔ รวม ๕ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว ทรงจุดเทียนนมัสการและเทียนบัตรบูชาเทวดา ๘ บัตร พระสงฆ์สวดมนต์ โหรบูชาเทวดานพเคราะห์ตามแบบเดิม พอทรงจุดเทียนแล้วเสด็จกลับมาพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เสด็จขึ้นประทับพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นไปนั่งที่ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลับแพรย่ามโหมดเทศ กรมพระปวเรศกรมหมื่นวชิรญาณ เจ้าพระ พระราชาคณะ พระครูถานาเปรียญคณะธรรมยุติ ๓๖๐ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้าแล้วกลับเข้ามานั่งที่ ทรงจุดเทียนในที่ต่างๆและเทียนพระมหามงคล แล้วเสด็จทรงจุดเทียนเครื่อง ๕ นมัสการหน้าพระแท่นมณฑลและพระแท่นพระบรรทม แล้วกรมพระปวเรศถวายศีลทรงศีลแล้วพระสงฆ์ ๖๐ รูปสวดมหาสมัยสูตรและสัตตปริต เสด็จมาประทับตรัสกับกรมพระราชวังและสมเด็จกรมพระจนเวลา ๕ ทุ่มเศษสวดมนต์จบ พระสงฆ์ถวายอติเรกถวายพระพรลากลับ เสด็จขึ้นข้างใน เจ้านายกลับออกไป

เวลาวันนี้ทุ่ม ๑ กับ ๒๑ นาที เป็นเวลาบรรจบครบดิถีพระบรมมหาประสูติมงคลสมัย ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามสุริยคติกาล บรรจบรอบ ๓๑ บริบูรณ์

วันนี้เป็นวันจุดโคมไฟวันแรก

วัน ๑ ๒ฯ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกประทับในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีล พระสงฆ์ ๖๐ รูปถวายพรพระ เสด็จทรงจุดเทียนในที่ต่าง ๆ แล้วเสด็จทรงประเคน กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์และพระสงฆ์ ๖๐ รูปรับพระราชทานฉัน ทรงจุดเทียนเครื่องสังเวยและเทียนที่พระสยามและเครื่องราชกกุธภัณฑ์ ขุนนิมิตรอ่านประกาศสังเวยเทวดา พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน แล้วเสด็จลงไปที่ชาลาพระที่นั่งซึ่งตั้งพระแท่นสรงมุรธาภิเศกสนานอันล้อมด้วยราชวัฏิเครื่องสูงขาวรอบพระแท่นนั้น

ครั้นได้พระฤกษ์เช้า ๕ โมง ๑๒ นาที พระเจ้าอยู่หัวทรงเปลื้องเครื่องทรงพระภูษาและทรงพระสะพักโขมพัตรเสด็จเข้าสู่ที่สรงมุรธาภิเศกสนาน เจ้าพนักงานประโคมสังข์แตรฆ้องไชยพิณพาทย์กลองแขกมโหรีตามจารีตขัติยราชประเพณี พระสงฆ์บนพระที่นั่งถวายชัยมงคล เจ้า

พนักงานถวายพระเต้าพระครอบพระพุทธมนตร์ต่างๆเป็นอันมาก กรมพระปวเรศถวายน้ำพระพุทธมนตร์พระครอบพระกิ่ง พระครูพราหมณ์ทั้งหลายถวายน้ำพระเต้าเบญจครรภและพระมหาสังข์ทักขิณาวัตรองค์ใหญ่ องค์กลาง องค์เล็ก และพระมหาสังข์ทอง สังข์เงิน สังข์นาก สังข์สัมฤทธ์ ครั้นสรงเสร็จแล้วเสด็จขึ้นทรงเครื่องข้างใน ทรงเครื่องสำหรับเครื่องราชอิสสริยยศมหาจักรีบรมราชวงศ์ เสด็จออกมาทรงประเคนบริกขารพระสงฆ์ ๆ ถวายอนุโมทนาอติเรกถวายพระพรลาไป โปรดเกล้า ฯ ให้แจกเงินโหรที่บูชาสะเดาะพระเคราะห์ หลวงโลกทีป ๑๐|— ขุนโชตพรหมา ๗|— ขุนเทพพยากรณ์ ๗|—

เวลาเที่ยงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์สำหรับเครื่องราชอิสสริยยศมหาจักรีบรมราชวงศ์ เสด็จออกประทับพระที่นั่งพุดตาลทองภายใต้พระมหามงคลเศวตรฉัตรณท้องพระโรงพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทโดยอุตราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดีมุขมนตรีข้าทูลละอองธุลีพระบาทเสวกามาตย์ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนและราชทูตทั้งกงสุลผู้แทนคอเวอนเมนต่างประเทศซึ่งมีทางพระราชไมตรีเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยลำดับพร้อมกัน เจ้าพนักงานประโคมมโหรทึก แตรฝรั่งตามธรรมเนียมเสด็จ

ออก ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว จึงกรมหลวงวรศักดาพิศาล ทูลถวายชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งปวง แล้ว เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ทูลถวายชัยมงคลแทนข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง แล้วเยเนราล ยอน เอ ฮอลเดอแมน ราชทูตอเมริกัน ทูลถวายชัยมงคล แทนกงสุลผู้แทนต่างประเทศทั้งปวง แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปฏิสันถารตอบโดยพิสดารแล้วเสด็จขึ้นข้างใน พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายในเฝ้าถวายชัยมงคลตามเช่นเคยมาทุกปี

แล้วเสด็จออกประทับห้องซิตติงรูม พระองค์ดิศนำพระวิสูตรสาครดิฐ พระชลยุทธโยธินทร์ พระวิภาคภูวดล กัปตันลอฟตัส มิสเตอร์แรมเซ มิสเตอร์แบดแมน หมอแมกฟาลันด์ เฝ้าถวายสิ่งของและถวายพระพรในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ทรงพระราชปฏิสันถารพอสมควร แล้วถวายบังคมลาไป พระยาศรีสุนทรนำ พระยา พระ หลวง ขุน ข้าราชการที่สูงอายุมีอายุ ๗๐ เศษ ๑๖ คน เข้าไปรับพระราชทานผ้า ๒ สำรับ เงิน ๑๐|— และทูลถวายชัยมงคลด้วย แล้วเสด็จขึ้น พระราชทานผ้าและเงินเท่ากับข้างนอกแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายในที่มีอายุ ๗๐ เศษ ๑๖ คน รวมทั้งข้างหน้าข้างใน เป็น ๓๒ คนเท่าด้วยพระชนม์พรรษา นับตามวัสสคณานามปี

อนึ่งเมื่อเวลาเช้า ๒ โมง เวลาเที่ยง เวลาบ่าย ๕ โมง ทั้ง ๓ เวลา เจ้าพนักงานทหารบกทหารเรือยิงสลุต คือ ทหารปืนใหญ่รอแยลแอตเตลลียิง ๓ เวลา ๑๐๑ นัด ทหารรักษาวังยิงบนป้อมสัญจรใจวิง เวลาละ ๒๑ นัดทั้ง ๓ เวลา ทหารรักษาวังยิงปืนฮอกกิดที่ท้องสนามหลวง ๓ เวลา ๑๐๑ นัด ทหารเรือสยามมูปสสดัม เรือสยามมกุฎไชยชิต ยิงสลุตลำละ ๑๐๑ นัดรวมทั้ง ๓ เวลา

อนึ่งโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์ดิศวรกุมารราชเอดเดอแกมป์ เชิญพระบรมวงศานุวงศ์มาประชุมเสวยตามเช่นเคยมาทุกปีณพระที่นั่งมูลสถานบรมอาศน์ เวลาทุ่มเศษเสด็จประทับห้องเสวย โปรดให้พระบรมวงศานุวงศ์เข้าไปประชุมเสวย มีพระนามและที่ประทับดังแผนที่นี้

พระองค์ดิศวรกุมาร

หม่อมเจ้าวัชรินทร์	หม่อมเจ้าขาว
พระองค์ขจร	กรมหมื่นนฤบาล
พระองค์สาย	กรมหมื่นสถิตย์
พระองค์โตเล็ก	พระองค์สุธารส
กรมหมื่นบริรักษ์	พระองค์ไชยยันต์
พระองค์วรวรรณ	พระองค์จันทรทัต
กรมหมื่นเทววงศ์	พระองค์ชุมพล
กรมหมื่นพรหม	กรมหมื่นศรธัช
กรมขุนบดินทร	กรมหมื่นอดิศร
กรมหลวงวรศักดา	ส. กรมหลวงจักรพรรดิ
กรมพระราชวังบวร	ที่ประทับ
ส. กรมพระบำราบ	ส. กรมหลวงภาณุ
กรมขุนเจริญผล	กรมภูธเรศ
กรมหมื่นประจักษ์	พระองค์เกษมศรี
พระองค์สวัสดิ์	พระองค์ทองแถม
พระองค์ศรีเสาวภางค์	พระองค์ไชยา
กรมหมื่นพิศาล	พระองค์วัฒนา
พระองค์จรูญโรจน	พระองค์นันทวรรณ
พระองค์ปรีดา	พระองค์ประดิษฐ
หม่อมเจ้านิล	หม่อมเจ้าบงกช
หม่อมประวิช	หม่อมเจ้าฉาย

หม่อมเจ้าอลังการ

เมื่อเสวยไปจนถึงลูกไม้แล้ว เจ้านายยืนขึ้นพร้อมกัน กรมพระราชวังทูลถวายชัยมงคล พิณพาทย์และแตรทหารประโคมสรรเสริญพระบารมีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระพรตอบพระบรมวงศานุวงศ์ แล้วแตรทหารพิณพาทย์ประโคมพร้อมกัน ครู่หนึ่งเสด็จจากโต๊ะเสด็จมาประทับท้องพระโรงกลาง เจ้านายออกมาเฝ้าครู่หนึ่งถวายบังคมลากลับออกมาเวลายามเศษ เวลาวันนี้พระเจ้าอยู่หัวและต่างกรมทรงเครื่องแต่งพระองค์สำหรับเครื่องราชอิสสริยยศมหาจักรีบรมราชวงศ์ วันนี้เป็นวันแรก

เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จออกพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวี พระนางเธอ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน เสด็จพระราชดำเนินวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จประทับในพระอุโบสถ ทรงประเคนผ้าไตร ย่าม สักหลาด พระราชาคณะ ๑ เปรียญ ๔ รวม ๕ รูป ทรงจุดเทียนนมัสการและเทียนบัตรเทวดา ๔ องค์ พระสงฆ์สวดมนต์ โหรบูชาอย่างเช่นวานนี้ เสด็จออกมาประทับหน้ามิวเซียมทอดพระเนตรซุ้มดอกไม้เพลิงของสมเด็จกรมพระแล้วเสด็จทรงรถพระที่นั่งพร้อมด้วยข้างในโดยเสด็จหลายรถเสด็จออกประตูวิเศษไชยศรี ประพาสข้าราชการแต่งประทีปโคมไฟ เสด็จไปตามถนนสนามชัยเลี้ยวลงถนนเจริญกรุง

ไปเลี้ยวถนนเฟื่องนคร มาเลี้ยวขึ้นถนนบำรุงเมือง กลับเข้าพระบรมมหาราชวัง

วัน ๒ ฯ๓ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับพระที่นั่งนิพัทธพงศถาวรวิจิตร โปรดให้นิมนต์พระเทศน์เข้าไป ทรงจุดเทียนนมัสการธรรม พระพิมลธรรมขึ้นธรรมาศน์ถวายศีลและถวายเทศน์มงคลสูตรโดยพิสดาร พอเทศน์จบเสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลับแพร และสรรพบริกขารสมณบริโภคและวัตถุจัตุปัจจัยราคา ๑๐|— และทรงประเคนบริกขารพอควรแก่ฐานาวัดพระเชตุพน ๔ รูป รับสัพพีแล้ว สมเด็จพระวันรัตนถวายอติเรกถวายพระพรลากลับ บ่าย ๒ โมงเศษเสด็จขึ้น โปรดให้พระเจ้าลูกเธอมาแจกคนชราราย ทรงแจกข้างหน้า ๒๐๐ กับค้างวานซืนนี้ ๒๐๐ รวมข้างหน้าวันนี้ ๔๐๐ ทรงแจกข้างใน ๒๐๐ เจ้านายแจกที่มิวเซียมวันนี้ ๓๓๗๕ คน

เวลาบ่ายเจ้าพนักงานจัดการที่ท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรี เชิญพระชัยในรัชกาลปรัตยุบันนี้ตั้งบนพระที่นั่งพุดตาลทองคำภายใต้พระมหาเศวตรฉัตร และตั้งแต่งเครื่องแก้วและอื่น ๆ พอสมควร เวลาทุ่มเศษเสด็จออกพระทวาร

ใหญ่ท้องพระโรงกลาง เสด็จทรงพระราชยานไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดารามเสด็จในพระอุโบสถ ทรงประเคนผ้าไตรย่ามสักหลาด พระราชาคณะ ๑ เปรียญ ๔ รวม ๕ รูป ทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตและเทียนเทวดา พระสงฆ์ครองผ้าแล้วสวดพระพุทธมนต์ โหรบูชาเทวดา เสด็จกลับประทับท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท โปรดให้นิมนต์พระขึ้นไปนั่งที่ ทรงประเคนผ้าไตรย่ามสักหลาดแก่พระธรรมวโรดม หม่อมเจ้าพระพุทธบาต พระราชาคณะฝ่ายมหานิกาย ๓๐ รูป ออกไปครองผ้า เสด็จทรงจุดเทียนเครื่องตั้งต่าง ๆ พอพระสงฆ์ครองผ้าแล้วเข้ามานั่งที่ เสด็จทรงจุดเทียนเครื่อง ๕ นมัสการพระธรรมวโรดมถวายศีลแล้วพระสงฆ์ ๓๐ รูปสวดธรรมจักกัปปวัตนสูตรและมงคลคาถารัตนสูตรตามเคย เวลายามเศษสวดมนต์จบ พระสงฆ์ถวายอติเรกถวายพระพรลากลับไป เสด็จพระราชดำเนินทรงพระราชยานไปประทับท่าราชวรดิฐ เสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งสตรู พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวีและพระนางเธอ ทั้งเจ้าจอมฝ่ายในเสด็จออกจากท่าราชวรดิฐขึ้นไปเหนือน้ำ ประพาสซุ้มประทีปโคมไฟซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทเสวกามาตย์ราษฎรและราชทูตกงสุลและพ่อค้าคนต่างประเทศ

ตกแต่งฉลองพระเดชพระคุณ เป็นการยินดีด้วยพระบรม เดชานุภาพ เชิดชูพระเกียรติยศในการเฉลิมพระชนม์พรรษา เสด็จถึงคลองบ้อมพระสุเมรุ แล้วกลับเรือพระที่นั่งล่อง ลงไปถึงบางลำภูล่าง แล้วกลับเรือพระที่นั่งขึ้นมาประทับ บ้านเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เสด็จขึ้นไปประทับ บนจวนเจ้าพระยาภาณุวงศ์ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ และท่านเสนาบดีพระยา พระ หลวง ขุน และราชทูต กงสุลผู้แทนคอเวอนแมนต์ต่างประเทศ ทั้งพ่อค้านายห้าง ต่างประเทศนานา มาประชุมในการบอลปาตีเผ้าพร้อมกัน เสด็จทรงพระราชปฏิสันถารท่านเจ้าพระยาภาณุวงศ์และราช ทูตกงสุลต่าง ๆ บ้างพอสมควร แล้วเสด็จกลับทรงเรือ พระที่นั่งเสด็จกลับพระบรมมหาราชวังเวลา ๕ ทุ่มเศษ ใน ท้องน้ำแต่งครึกครื้นมาก มีโรงหล่อซึ่งเป็นโรงทหารเรือ เวสาตรี และโรงภาษีร้อยชักสาม ภาษีเบ็ดเสร็จ และบ้าน พระวิสูตรสาครดิฐ ห้างยุเกอซิก ห้างแกรซี เป็นต้น ตก แต่งแข็งแรงเป็นอันมาก

วัน ๓ ฯ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับท้องพระโรงกลาง ทรงจุดเทียนนมัสการ พระธรรมวโรดมถวายศีลแล้วพระราชา

คณะที่สวดมนต์เมื่อคืนนี้ ๓๐ รูปกับพระราชาคณะ ๓ เปรียญ ๑๒ รูป รวม ๑๕ รูป ที่สวดมนต์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วันละ ๕ รูป มารวมกันที่นี้รวมเป็น ๔๕ รูป ถวายพรพระแล้วเสด็จทรงประเคนพระสงฆ์ ๔๕ รูปรับพระราชทานฉัน เสด็จทรงจุดเทียนเครื่องสังเวยเทวดา พอพระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้วทรงประเคนบริกขารภัณฑ์พอควร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาถวายอติเรกถวายพระพรลาไป เสด็จขึ้นข้างใน

เมื่อเวลาบ่าย ๕ โมงเจ้าพนักงานตั้งบายศรีแก้ว ทอง เงิน ที่หน้าท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรี พระมหาราชครูพิธี พระครูพราหมณ์ เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชรอบพระที่นั่ง ทักษิณาวัตรถ้วนตติยวาร เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ฆ้องชัยพิณพาทย์กว่าจะเวียนเทียนแล้ว

เวลาค่ำโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่เสด็จออกมาทรงแจกเงินพระราชทานคนชรา มีจำนวน ๒๐๐ คน กับเมื่อกลางวันแจกข้างในพระราชวัง ๒๐๐ คน เจ้านายแจกที่มิวเซียม ๓๓๗๔ คน รวมคนชราที่โปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินในการเฉลิมพระชนม์พรรษาปีนี้ ๓ วัน รวมคนชรา ๑๑๓๒๓ คน เสมอด้วยวันพระชนม์พรรษาในพระเจ้าอยู่หัวตามเช่นเคยทรงบำเพ็ญมาทุก ๆ ปี

เวลา ๒ ทุ่มเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งนิพัทธพงศถาวรวิจิตร โปรดให้นิมนต์พระเทสน์เข้าไป ทรงจุดเทียนนมัสการธรรมเทศนา หม่อมเจ้าพระอรุณขึ้นธรรมาศน์ถวายศีลและถวายธรรมเทศนาเมตตสูตรโดยพิสดารจบลงเสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลับแพรและสมณบริกขารเอนกภัณฑ์ทั้งวัตถุจัตุปัจจัยเป็นมูลค่า ๑๐ | — แล้วเจ้าพนักงานเชิญเสด็จเจ้าพระอรุณกลับออกมา เชิญเสด็จกรมหมื่นวชิรญาณเข้าไป ทรงจุดเทียนนมัสการธรรมเทศนา กรมหมื่นวชิรญาณขึ้นธรรมาศน์ถวายเทสนาเทวตาอุทิสกถาโดยพิสดารจบลงถวายยถาสัพพี แล้วเสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลับแพรและสรรพบริกขารสมณบริโภคเอนกนานาทั้งวัตถุจัตุปัจจัยเป็นมูลค่า ๑๐ | — เสด็จประทับตรัสอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จทรงประเคนบริกขารพอควรแด่ฐานาวัดราชบพิธ ๔ รูป กรมหมื่นวชิรญาณถวายอดิเรกถวายพระพรลา เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

อนึ่งวันนี้เจ้าพนักงานตั้งเครื่องช้างพระที่นั่งต้น ม้าพระที่นั่งต้น พระแสงต่าง ๆ พระเต้าต่าง ๆ ตามเช่นเคยจัดในการพระราชพิธีคเชนทรัศวสนานทุกปีมา ณพระที่นั่งสุทไธศวริยปราสาท เวลาค่ำโปรดให้พระเจ้าลูกเธอไปจุดเทียนที่สวดมนต์ อาลักษณ์อ่านประกาศแล้ว พระราชาคณะไทย

๑ พระครูไทย ๔ พระราชาคณะรามัญ ๑ พระครูรามัญ ๔ สวดมนต์ในการพระราชพิธีคเชนทรัสวสนานตามธรรมเนียมโบราณจารีตสืบมา

วัน ๔ ๕ฯ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษพระสงฆ์ไทย ๕ รามัญ ๕ ที่สวดมนต์เมื่อคืนนี้รับพระราชทานฉันที่พระที่นั่งสุทไธศวริยปราสาท หน้าพระที่นั่งสุทไธศวริยมียืนจัตุรงค์ ๔ เหล่า คือช้างเครื่อง ๓ ม้าเครื่อง ๓ เกวียน ๓ พลเดินเท้าอาสา ๓ หมู่ ยืนปรำแล้วเดินเวียนหน้าสนามชัยตามธรรมเนียมโบราณจารีตสืบมา

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งสุทไธศวริยปราสาท พร้อมพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าตามตำแหน่ง โปรดเกล้า ฯ ให้เรียกกระบวนคเชนทรัสวรสนานมาตามถนนสนามชัย มีคู่แห่และกลองชะนะช้างวอพระชัย พระยาช้างเผือก คือพระวิมลรัตนกิริณี พระเศวตรวรลักษณ์ พระเศวตรสกลวโรภาศ พระเทพรัตนกิริณี พระศรีสวัสดิ์เศวตรวรรณ และพระยาช้างพระที่นั่งต้น ช้างพระคชาธาร พระยาม้าพระที่นั่งต้นและม้าแซงและทหารปืนใหญ่รอยัลแอตตัลรี

๓ บอก ทหารแตรและทหารหน้า ๘๐๐ เศษ ทหารแตร ทหารช้าง ๑๐๐ เศษ ทหารปืนใหญ่ในกรมทหารรักษาวัง ๑๒ บอก ทหารปืนเล็กรักษาวัง ๗๐๐ เศษ ทหารม้าทหารหน้า ๕๐ เศษ ทหารม้าเกราะทอง ๔๐ เศษ ครั้นสิ้นกระบวนแล้วเสด็จมาประทับตรัสกับสมเด็จกรมพระคู่หนึ่ง เวลาย่ำค่ำเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษ พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในทรงหนังสือราชการต่าง ๆ

วัน ๕ ๆ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง พระยาศรีอ่านบอกหลวงอนุชิตพิทักษ์ ข้าหลวงผู้รักษาเมืองนครนายกรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีสิงห์สิ้นราศี ฝนตกรองน้ำได้ ๑๙ นิ้ว ๙ ทสางค์ มากกว่าปีกลายนี้ ๑ นิ้ว ๕ ทสางค์ น้ำท่าราศีนี้ ๒ ๐ ๔ ศอก น้อยกว่าปีกลาย ๑ ๐ ๕ ศอก ฉะบับ ๑ บอกหลวงศรีสิทธิรักษ์ผู้ช่วยเมืองอ่างทองรายงานน้ำฝนราศีสิงห์สิ้นราศี ฝนตกรองน้ำได้ ๗ นิ้ว ๗ ทสางค์ เท่ากับปีมะแม น้ำท่าราศีสิงห์ปีนี้ ๑ ๐ ๙ ศอก น้อยกว่าปีกลาย

๑|
๐| ศอก ฉะบับ ๑ บอกพระยาสุนทรสงครามเมืองสุพรรณ
๘|
บุรี รายงานน้ำฝนต้นข้าวในราศีสิงห์ ฝนตกรองน้ำได้ ๗ นิ้ว
๔ ทสางค์ มากกว่าปีกลาย ๑๑ นิ้ว ๔ ทสางค์ น้ำท่าน้อย

๑|
กว่าปีกลาย ๐| ศอก
๘|

พระนรินทรอ่านบอกพระยาเทพประชุนว่า ได้รับหนังสือพระยามนตรีผู้ว่าราชการกรมพระกลาโหมส่งหนังสือพระยาอัศฎงค์ออกไปว่าเมืองปะหังเกิดรบกัน ได้ทราบว่าเมืองตรังกานูจะช่วย ให้ห้ามเสียนั้นได้มีหนังสือให้หลวงสรเสนีผู้ถือหนังสือออกไปนั้น นำไปให้พระยาสมบัติภิรมย์ณเมืองตรังกานูแต่ณวันที่ ๑ ๆ ๑๐ ค่ำ ๓ ครั้นวัน ๗ ๆ ๑๐ ค่ำ ๖ หลวงสรเสนีถือหนังสือพระยาสมบัติภิรมย์มา มีความว่าพระยาตรังกานูแจ้งความว่าที่เมืองปะหังเกิดการวุ่นวายกันนั้นหาได้มาขอกำลังและศาสตราวุธไม่ เมืองตรังกานูก็ไม่คิดที่จะช่วยเมืองปะหัง และว่าพระยาตรังกานูได้ออกประกาศห้ามปรามราษฎรเมืองตรังกานูแล้ว และสืบได้ความว่าน้องต่างมารดาเจ้าเมืองปะหังขัดเคืองกัน ไปอยู่เมืองยโฮจะยกมาตีเมืองปะหัง ฉะบับ ๑ บอกพระยาตรังกานูเรื่องเมืองปะหังความต้องกันกับบอกพระยาเทพ อีกฉะบับ ๑ ตอบด้วยได้รับตราเรื่องจีนพ่องว่าคนเมืองตรังกานูฆ่าจีนตาย ๒ คน และ

ว่ารื้อศาลเจ้าขุดที่ฝังศพจีนทิ้งเสียนั้น ข้อที่ว่าเจะยี่ฆ่าคนตายนั้น เดิมได้ชำระครั้งหนึ่งแล้ว เจะยี่ขอเสียเงินค่าเผาผี ๖๖ เหรียญครั้งนี้พระยาสมบัติภิรมย์ชำระใหม่ ตัดสินให้เสียค่าเผาผี ๒๕๒ เหรียญ แล้วพวกจีนไม่ยอม และที่หาว่ารื้อศาลเจ้าและที่ฝังศพนั้นไม่จริง ได้มีประกาศห้ามราษฎรแล้วมิให้ทำการข่มเหงพวกจีนเลย

พระยาพิพัฒน์อ่าน บอกพระยาสมุทรสาครถวายพระราชกุศลทำบุญ และตามประทีปโคมไฟมีการเล่นในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ฉะบับ ๑ บอกพระยาสมุทรบุรานุรักษ์เมืองสมุทรปราการ รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีเมถุนสิ้นราศี ฝนตกรองน้ำได้ ๔ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๔ นิ้ว ๘ ทสางค์ ราศีสิงห์รองน้ำได้ ๗ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๒ นิ้ว ๒ ทสางค์ ราศีกันย์ ๘ ทสางค์น้อยกว่าปีกลาย ๘ ทสางค์ เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่ ๑ เสด็จไปประทับชิตติงรูม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการ กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้า แล้วพระองค์สายเฝ้าถวายบังคมลาไปราชการเมืองจันทบุรี เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษพระ องค์ สวัสดิ์ เข้าไป เฝ้า ข้างในทรงหนังสือราชการ

วัน ๖ ๆ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง

ทรงปิดทองพระ และพระคัมภีร์ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่น ออกขุนนาง

พระนรินทร์อ่านบอกพระอินทรเดช หลวงภูเบนทร สิงหนาท ข้าหลวงว่าได้ชำระความที่โจทก์จำเลยยื่นเรื่องราวต่อข้าหลวงคนก่อนนั้นเปรียบเทียบแล้วไป ๔ เรื่อง และว่านายหรุ่นโจทก์ พระยาสุรินทรทุเลาร้องฎีกากลับออกไป ได้บังคับให้นายหรุ่นว่าความตามท้องตราก็ไม่ยอม ว่าได้ถวายฎีกาไว้แล้ว จึงบังคับให้ทำทานบนไว้ฉะบับ ๑ ว่าได้ถวายฎีกาไว้แล้ว และว่าได้บังคับให้พระยาเพชรบุรีจัดคนคุมผู้ร้าย ๓๐ คนเข้ามาแล้ว ฉะบับ ๑ บอกพระยาเพชรบุรีส่งผู้ร้าย ๓๐ คนเหมือนบอกพระอินทรเดช (รับสั่งว่าได้สั่งฎีกาคืนไปแล้ว) แล้วนำพระอินทรเดช หลวงภูเบนทร สิงหนาทเฝ้า

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยาชลบุรานุรักษ์เมืองชลบุรี ส่งเงินปี้จีนจำนวนปีมะเมีย จัตวาศก ได้จีน ๑๖๑๘ คนๆละ ๑| เป็นเงิน ๑๘| ๘๐ ได้ส่งครั้งก่อน | ๔๐ ครั้งนี้ ๑| ๓๔ รวมเงินส่งแล้ว ๑| ๗๔ ยังค้างหลวงคลังสินค้า ๑๗| ๖ มากกว่าปีเถาะเอกศก ๖๓ คน ฉะบับ ๑ บอกพระยาสาครสงคราม เมืองบางละมุง ว่าอำแดงหนูพาอำแดงคงภรรยาอ้ายเรืองมาแจ้งความว่า อ้ายเรืองกับนายเงินผู้อาศัยอยู่กินเหล้าด้วยกัน

แล้วอ้ายเรืองว่าจะไปบางพระ อำแดงคงว่าจะไปด้วย อ้ายเรืองโกรธพื้นอำแดงคง ๆ หนีไปอยู่กับอำแดงหน ครั้นเวลาค่ำได้ยินเสียงปืนที่ห้างอ้ายเรืองนัดหนึ่ง ครั้นเช้าไปดูพร้อมด้วยอำแดงหนู เห็นนายเงินผู้อาศัยถูกปืนตาย แต่อ้ายเรืองหาเห็นไม่ ได้เอาตัวอำแดงคงไว้

พระยาศรีนำพระพิเรนทรเทพ ขุนพรหมรักษากราบถวายบังคมลาไปชำระความรายหนานแดงเมืองน่าน ยื่นเรื่องราวกล่าวโทษมองคุณว่า ลักไม้ของตัวขายกับมิสเตอร์สมิทสับเยกต์ฮอลันดาที่สวรรคโลก และพระยาสวรรคโลกก็บอกกล่าวโทษว่านายคุณขึ้นไปสมคบกับพรรคพวกทำการขันแข็งต่ออำนาจบ้านเมือง จึงโปรดให้ขึ้นไปชำระให้เรียบร้อย

พระราชทานสัญญาบัตร หม่อมแดงเป็นหม่อมเทวาธิราช ราชนิกูล ๑ นายอยู่ผู้ว่าที่พระวิเศษสงครามเป็นพระวิเศษสุรศักดา จางวางทหารปืนเมืองจันทบุรี ๑ แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นบ่าย ๕ โมงเศษ

เวลา ๔ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างใน

วัน ๗ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกทางประตูแถลงราชกิจ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรม

ราชเทวี พระนางเธอและข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน เสด็จประพาศพระราชอุทยานสราญรมย์ จนเวลาย่ำค่ำ เสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง

วัน ๑ ๕๚ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระโบราณพระพิทักษ์ปลัดกรุงเก่า รายงานน้ำฝนต้นข้าวถึงราศีข้างท้ายฝนตกรองน้ำได้ ๑๖๐ เซ็นต์ รวมในราศีสิงห์ ๕๔๒ เซ็นต์มากกว่าปีกลาย ๑๗๖ เซ็นต์ น้ำท่าน้อย ๕ นิ้ว

พระนรินทรอ่านบอกหลวงทรงสุรเดชข้าหลวง พระวิชิตชาญณรงค์ พระพิไชยชลสินธุ์ ๓ ฉะบับ ๆ ๑ ส่งความเรื่องมองโลกะฟ้องว่าอ้ายโห้ฆ่ามองอินตตายทั้งคนที่ต้องหาเข้ามา ฉะบับ ๑ อำแดงอิ่มภรรยาจีนปัง มาทำคำกฎหมายตราสินว่า มีผู้ร้ายประมาณ ๑๘ คนขึ้นปล้นเอาปืนยิงจีนปังถูกตาบอดข้างหนึ่งเก็บทรัพย์สมบัติไป ๑๑๐๐ บาทเศษ สืบจับได้ตัวอ้ายไทยผู้ร้ายมาถามรับเป็นสัตย์ซัดเพื่อนว่าอ้ายชูเป็นต้นคิดกับคนอื่น ๆ อีกหลายคน ข้าหลวงได้มอบให้กรมการชำระอีกต่อไป ฉะบับ ๑ ว่า พระพิไชยชลสินธุ์จับอ้ายปานหนวดมาส่งว่าไล่ฟันคนเข้าไปในบ้าน ได้ซักถามต่อไปรับว่าได้ฆ่าคนตายในแขวงเมืองเพชร ได้ส่งเข้ามา

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยานนทบุรี ๒ ฉะบับ ๆ หนึ่ง ถวายพระราชกุศลที่เลี้ยงพระสวดมนต์ และจุดประทีปโคมไฟในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ฉะบับ ๑ รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีกรกฎสิ้นราศีรองน้ำได้ ๑๑ นิ้ว ๒ ทสางค์ มากกว่าปีกลาย ๒ นิ้ว ๓ ทสางค์ ราศีสิงห์รองน้ำได้ ๑๙ นิ้ว น้อยกว่าปีกลาย ๖ นิ้ว ๔ ทสางค์ น้ำท่ามากกว่าปีกลาย ๘ ศอก

แล้วพระราชทานตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์แก่หม่อมเจ้าสวนในกรมหมื่นอินทรพิพิธ ทรงพระราชดำริว่ารับราชการมานานแล้ว เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับชิตติงรูม เจ้าหมื่นเสมอใจเฝ้าถวายกระโถนทองคำ ๒ ใบซึ่งโปรดให้สั่งเข้ามา กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้าแล้วพระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงพระราชหัตถ์สั่งพระราชกิจทั้งปวงจนทุ่ม ๑ เสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๔ ทุ่มเศษ

วัน ๒ ๑๐ ๆ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระโบราณพระพิทักษ์ปลัดกรุงเก่า ๒ ฉะบับ ๆ ๑ เลี้ยงพระสวดมนต์และถือน้ำ พร้อมด้วย

กรมการผู้ใหญ่ผู้น้อยด้วย ฉะบับ ๑ ถวายพระราชกุศลทำบุญสวดมนต์เลี้ยงพระตามประทีป ๓ วัน ในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ฉะบับ ๑ บอกพระยาสุรบดินทรเมืองไชยนาทถวายพระราชกุศลทำบุญสวดมนต์เลี้ยงพระ และตามประทีปโคมไฟ ๓ วันในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ฉะบับ ๑ บอกพระศรีสิทธิสงครามปลัดผู้รักษาเมืองพิจิตร ได้เรียกนายกองส่วยขี้ผึ้งมาเร่งได้เงินแทนขี้ผึ้งส่วย ๑๔|๕— คิดเป็นขี้ผึ้ง ๔ หาบ ๕๖ ชั่ง ให้หลวงศรีรักษาพลนายกองส่วยผึ้งคุมมาส่ง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาภักดีนฤบดินทร พระยาอัมรินทรฤๅไชยเมืองราชบุรี ๒ ฉะบับ ๆ หนึ่งว่าได้แต่งกรมการพร้อมด้วยเสนาออกเดิน ประเมินเก็บเงินค่านาจำนวนปีมะแม เบญจศก ได้เงินครั้งนี้ ๘๐ ส่งเข้ามาครั้งหนึ่งก่อน ยังไม่เสร็จสิ้นจำนวนนา ฉะบับ ๑ รายงานน้ำฝนในราศีกรกฎ รองน้ำได้ ๓ นิ้ว ๓ ทสางค์ น้อยกว่าปีมะแม ๑ นิ้วราศีสิงห์ รองน้ำได้ ๗ นิ้ว ๑ ทสางค์ มากกว่าปีมะแม ๒ นิ้ว น้ำท่าราศีกรกฎน้อยกว่าปีกลาย ๓ ๑ ๘ ศอก ราศีสิงห์น้อยกว่า ๓ ๐ ๐ ศอก

เสด็จประทับออฟฟิศ พระวิภาคภูวดลเฝ้าถวายแผนที่เมืองลาวฝ่ายตะวันออก พระชลยุทธเฝ้าถวายรูปพระเมรุ

สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทาของมิสซิสอาลบาสเตอถวายแล้ว เสด็จลงไปทรงรถพระที่นั่ง เสด็จไปประทับหน้าตึกโรงทหารหน้า เสด็จขึ้นไปประทับบนโรงพร้อมด้วยออฟฟิศเซอร์ทหารผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เสด็จทอดพระเนตรทั่วทั้งบาแรก ๆ นี้ทำสะอาดงดงามมั่นคงดี มีที่ไว้สรรพศาสตราวุธทั้งหลาย และเครื่องตกแต่งกายมีเสื้อหมวกเป็นต้น ตั้งแต่งเป็นลำดับกันและรูปทหารยุโรปตั้งแต่งเป็นอันมาก มีสนามหัดและสระน้ำและตึกไว้กระสุนดินดำ และโรงหมอรักษาไข้ โรงม้าโรงหัดม้ามีเป็นอันมาก เวลาเกือบทุ่มเสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๒ ทุ่มกรมหมื่นศิริธัช พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในทรงเรื่องความต่าง ๆ จนเวลา ๔ ทุ่มกลับออกมา

วัน ๓ ๆ ๑๑ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยารัตนโกษาข้าหลวง ว่าไปจากเมืองปีนังถึงเมืองภูเก็ต พระอนุรักษ์โยธาหลวงนราธิกรฤทธิ์ข้าหลวง พระยาภูเก็ตกรมการรับรองเลี้ยงดูแข็งแรงและจะได้วางตราเร่งเงินภาษีอากรแก่เจ้าเมืองตะวันตกทั่วกัน แล้วจึงจะบอกเข้ามาครั้งหลัง

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์ และกัปตันลอฟตัส หมอกาวันเฝ้าครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับซิตติงรูม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการ แล้วกรมหมื่นเทววงศ์เฝ้า รับสั่งเรื่องความเมืองนครศรีธรรมราช เก็บภาษีโคกระบือแขกสับเยกต์ไม่ยอมเสีย และทรงเรื่องความต่างประเทศจนเวลาเกือบทุ่ม กรมหมื่นพรหมเฝ้าถวายตัวอย่างธงริยะแมนทหารรักษาวัง แล้วเสด็จขึ้น

เวลาทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างใน ทรงหนังสือราชการจนเวลา ๔ ทุ่ม กลับออกมาจากข้างใน

วัน ๔ ๑๒ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยาสุนทรสงครามเมืองสุพรรณบุรีว่า ได้แต่งกรมการพร้อมด้วยเสนาออกเดินประเมินเก็บเงินค่านาได้ส่งมาครั้งก่อน ๑๔๐ —|— เก็บได้ครั้งนี้อีก ๑๖๐ —|— ให้กรมการและเสนาคุมเข้ามาส่งรวม ๒ ครั้ง ๓๐๐ —|— ยังไม่เสร็จสิ้นจำนวน

พระนรินทรอ่านบอกพระยาเทพประชุนว่าได้รับตรา พระคชสีห์อนุญาตให้กลับเข้ามา เพราะโจทก์จำเลยก็เจ็บป่วยและไข้เจ็บชุกชุมนั้น พระยายิริงก็หายป่วยแล้ว ได้บังคับให้สืบพะยานกันและให้สืบความข้อที่ว่าเจ้าพระยาสงขลาแต่งให้คนไปเก็บภาษีอากรเมืองยิริงแล้ว ถ้าได้ความอย่างไรก็จะแบ่งปันให้เป็นส่วนหลวงและส่วนเมืองยิริงบ้างตามสมควร และเรื่องเหมืองแร่ทองเมืองระแงะนั้น ได้หาตัวพระยาระแงะและจีนจองซึ่งเจ้าพระยาสงขลาตั้งเป็นหลวงสุวรรณภูมิไปเก็บภาษีทองแก่พวกจีนที่ทำแร่นั้นมาว่ากล่าวตกลงแล้วให้หลวงสุวรรณภูมิทำเป็นภาษีขึ้นกรุงเทพ ฯ ปีละ ๓๑| แขก ตั้งแต่ปีวอกไป

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยานนทบุรีว่า นายเอมอำแดงแก้วฟ้องว่ามีผู้ร้าย ๑๑-๑๒ คนขึ้นปล้นเรือน มีสาเหตุกับอำแดงคำ ได้เรียกตัวอำแดงคำมาถามไม่รับ ยังสืบสวนต่อไป

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง แล้วเสด็จไปประทับชิตติงรูม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการบ้าง แล้วกรมหมื่นเทววงศ์เฝ้ารับสั่งเรื่องสั่งของ ด้วยวันนี้หับทรงพระอักษรใบเล็กซึ่งโปรดให้พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ออก

ไปทำที่ลอนดอนเข้ามาถึงใหม่กำลังทรงอยู่เมื่อเวลานั้นด้วย เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

เวลา ๔ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่ม กลับออกมา

วัน ๕ ๑๓ ฯ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายวันนี้ มิสเตอร์ปีเอศ ฮาเมล กงสุลเยเนอราล ฮอลันดา จะได้เข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นสมเด็จพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ กรุงนิเทอแลนด์ถวายแสดงข่าวเศร้าโศกด้วยปรินซ์ออเรนซ์พระราชบุตรสิ้นพระชนม์ จะได้เฝ้าที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท มีตำรวจ มหาดเล็กทหารแต่งเต็มยศเฝ้าบนพระที่นั่ง หน้าพระที่นั่งมีกาศออเนอ ๒๐๐ แตรวง ๑

เวลาบ่าย ๔ โมงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศทหาร ทรงเครื่องราชอิสสริยยศนิเทอแลนด์ไลออนของกรุงนิเทอแลนด์ เสด็จออกประทับดรอนิงรูม ตำรวจมหาดเล็กทหารเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เจ้าพนักงานกรมวัง กรมท่า ราชแอดเดอแกมป์นำมิสเตอร์ปี เอส ฮาเมล กงสุลเยเนอราลฮอลันดาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้า ฯ ถวายพระราชสาส์นกรุงนิเทอแลนด์ พระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปฏิสันถารและแสดงพระราชหฤทัย

เศร้าโศกด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงนิเทอแลนด์ แล้วกงสุลถวายบังคมลากลับไป

เสด็จประทับห้องออกขุนนางทรงปิดทองพระแล้วพระองค์สวัสดิ์เผ้า ทรงพระราชหัตถ์คู่หนึ่งเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาสุรินทรฤๅไชยเมืองเพ็ชรบุรีถวายพระราชกุศลทำบุญสวดมนต์เลี้ยงพระในการเฉลิมพระชนม์พรรษาและได้ตามประทีปโคมไฟ ๓ วัน ฉะบับ ๑ บอกพระขยันสงครามปลัดเมืองนครเขื่อนขันธ์ ถวายพระราชกุศลสวดมนต์เลี้ยงพระและตามประทีปในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ๓ วัน

แล้วพระราชทานสัญญาบัตรขุนท่องสื่อคนเก่า เป็นหลวงมงคลรัตนราชมนตรี ๑ นายเวทมหาดเล็ก เป็นหลวงอุปการโกษากร กรมพระคลังมหาสมบัติ ๑ ขุนศรีสำรวจเป็นจ่าชำนาญทั่วด้าว สำหรับจางวางตำรวจขวา ๑ หม่อมสนิททหารมหาดเล็ก เป็นสุบลุตเตอแนนต์ อินเยอเนียทหารมหาดเล็ก ๑ นายเสงี่ยมซายันเมเยอ เป็นแอสซิสแตนควอเตอมาสเตอ ทหารมหาดเล็ก ๑ นายปาน เป็นสับลุตเตอร์แนนต์อินยิเนียทหารมหาดเล็ก ๑ แล้วเสด็จขึ้นข้างในที่เดียว

วัน ๖ ๆ ๑๔ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าเจ้าพนักงานเชิญพระบรมโกศพระบรมอัฐิในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นสถิตย์บนบุษบกทองคำแว่นฟ้าทองคำ มีเครื่องสูงบังแซกล้อม เชิญพระประจำวันพระชันษาตั้งบนพระที่นั่งเศวตรฉัตรณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มีแตรสังข์มโหระทึกกลองชะนะประโคมตามเวลา ด้วยวันนี้เป็นดิถีมหาประสูติมงคลสมัยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามจันทรคติกาล

เวลาเช้า ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งอมรินทรทรงจุดเทียนนมัสการ พระเทพกระวีถวายศีล แล้วพระสงฆ์วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงซ่อมแซมและวัดธรรมยุติการวม ๒๐ รูปถวายพรพระจบแล้ว เสด็จทรงทอดผ้าไตร ๒๐ พระสงฆ์ ๒๐ รูป สดับปกรณ์แล้วรับพระราชทานฉัน ๆ แล้วถวายอนุโมทนาถวายอติเรกถวายพระพรลากลับไป สดับปกรณ์อีก ๑๐๐ แล้ว พระราชทานเงินพระบรมวงศานุวงศ์แล้วเสด็จขึ้น

เวลายามเศษโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศเสด็จไปทรงจุดเทียนที่พระที่นั่งอมรินทร พระสงฆ์ที่รับพระราชทานฉันเมื่อเช้า สวดธรรมจักกัปวัตนสูตรเวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร ทรงทอดผ้า

เช็ดปากเช็ดหน้าธูปเทียนสดับปกรณ์อีก ๒๐ ตามเคย แล้ว ทรงจุดเทียนทรงธรรม พระเทพโมฬีขึ้นถวายเทศนาทานมัยกัณฑ์ ๑ เทศน์จบเสด็จทรงประเคนไตรแพรและบริกขารสมณบริโภคกับวัตถุจัตุปัจจัยเป็นมูลค่า ๑๐|--- พระสงฆ์ถวายอติเรกถวายพระพรลาไป เวลา ๒ ยามเศษทรงลอยประทีปตามจารีตบุพพราชประเพณีสืบมา เวลา ๗ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วัน ๗ ๑๕ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๔ โมงเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร ทรงจุดเทียนนมัสการแล้ว ทรงศีลแล้วทรงทอดผ้าไตร ๒๐ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถานาเปรียญอันดับวัดราชประดิษฐ ๒๐ รูปสดับปกรณ์ แล้วทรงประเคนพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน ครั้นฉันแล้วพระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอติเรกถวายพระพรลากลับไป แล้วสดับปกรณ์อีก ๑๐๐ ด้วยวันนี้เป็นวันดิถีที่เสด็จสวรรคตแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามจันทรคติกาล แล้วพระราชทานเงินส่วนที่ตึกหน้าวัดประยูรวงศารามแก่พระราชโอรสพระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามเคย และพระราชทานเงินสลึงพระบรมวงศานุวงศ์แล้วเสด็จขึ้น

เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งอมรินทร ทรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พระสงฆ์ ๒๐ รูปสวดอนัตตลักขณสูตรจบแล้ว ทรงทอดผ้าเช็ดหน้า เช็ดปากธูปเทียนสดับปกรณ์ แล้วทรงจุดเทียนทรงธรรม เจ้าพระประภากรขึ้นถวายเทศนาศีลมัยกัณฑ์ ๑ จบลงทรง ประเคนไตรแพรสมณบริกขารต่าง ๆ และวัตถุจัตุปัจจัยเป็น มูลค่า ๑๐|— พระสงฆ์ถวายอดิเรกถวายพระพรลากลับไป เวลา ๒ ยามเสด็จลงทรงลอยพระประทีปตามธรรมเนียม โบราณจารีตขัตติยประเพณีสืบมา เวลา ๗ ทุ่มเสด็จขึ้นประทับ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

อนึ่งเมื่อทรงธรรมนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระ ราชทานตั้งกรรมสัมปาทิกสภาผู้จัดการหอพระสมุดวชิรญาณ ซึ่งเปลี่ยนใหม่ตามกฎหมายของหอพระสมุดนั้น ด้วยวันนี้ เป็นวันเคารพรอบที่จะต้องเปลี่ยนผู้จัดการหอพระสมุด พระ ราชโอรสพระราชนัดดาผู้มีหุ้นส่วนและสมาชิกทั้งปวงพร้อม กันเลือกต่าง ๆ กัน แต่ที่ตกลงตามความนิยมของสมาชิก เป็นอันมากนั้นเลือกกรมหมื่นเทววงศ์วโรประการเป็นสภา นายก ๑ พระองค์เจ้าไชยานุชิตเป็นเลขาธิการ ๑ แล้ว กรมหมื่นเทววงศ์สภานายกเลือกกรรมสัมปาทิกผู้ช่วยตาม ธรรมเนียมเดิม ๔ องค์ คือ กรมหมื่นประจักษ์เป็นปฏิคม

ผู้รับรองสมาชิก ๑ พระองค์สวัสดิ์เป็นบรรณารักษ์ผู้รักษาหนังสือในหอ ๑ พระองค์ดิศวรกุมารเป็นสารานิยกรเจ้าพนักงานหนังสือพิมพ์ที่จะออก ๑ พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์เป็นเหรัญญิกผู้เก็บเงินตรวจเงิน ๑ และเลือกกรรมสัมปาทิกที่เป็นขุนนางเพิ่มใหม่อีก๒นายสำหรับเป็นผู้ช่วยการหนังสือพิมพ์ คือพระยาภาศกรวงศ์ ๑ พระยานรรัตน ๑ อุปนายกนั้นสมาชิกฝ่ายในเลือกพระองค์เจ้าประภัศรเป็นอุปนายก ๑ ท่านทั้งปวงนี้ได้รับพระราชทานตราตั้งในเวลาวันนี้ทั้งนั้น

วันนี้สมเด็จกรมพระ กรมหมื่นเทววงศ์ โหรมีชื่อทั้งปวงคำนวณจันทรุปราคาถวายเวลา ๘ ทุ่มมีนาฑีต่าง ๆ กัน เจ้าพนักงานตั้งพระแท่นสรงมุรธาภิเศกสนาน ข้างพระที่นั่งราชฤาดี กรมแสงตั้งกล้องส่องตามธรรมเนียมด้วย ครั้นเวลา ๘ ทุ่ม ๕๗ นาฑี ขอบมณฑลพระจันทร์ขาดข้างทิศบูรพาเป็นจันทรุปราคา โหรสั่งประโคมพิณพาทย์แตรสังข์ฆ้องชัยตามโบราณจารีตสืบมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งราชฤาดี ทรงผลัดพระภูษาผ้าทรงสพักโขมพัตร เสด็จเข้าสู่ที่สรงมุรธาภิเศกสนาน เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ฆ้องชัยพิณพาทย์ ภูษามาลาถวายพระเต้าต่าง ๆ เป็นอันมาก ชาวที่ถวายพระเต้า ๕ กระยัตร์ พราหมณ์ถวายน้ำพระมหาสังข์ต่าง ๆ เป็นอันมาก

สรงแล้วเสด็จประทับพระที่นั่งสนามจันทร์ พระราชทานเงินพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นอันมาก พระราชทานรางวัลกรมหมื่นประจักษ์และกรมหมื่นเทววงศ์ ซึ่งได้ทรงถวายคำนวณว่า ๘ ทุ่ม ๕๗ นาฑีถูกทั้ง ๒ พระองค์ ๆ ละ ๕|— หมื่นวิจารณ์ภักดีโหรคำนวณเวลา ๘ ทุ่ม ๕๒ นาฑีบาทไกล้ ๓|— ครั้นเวลา ๑๐ ทุ่มพระจันทร์เข้าในฉายาเคราะห์สิ้นดวงเป็นสัพคาธ เวลา ๑๐ ทุ่มเศษเสด็จขึ้นเวลาโมกขบริสุทธินั้นรุ่งแล้วไม่เห็นพระจันทร์

วัน ๑ ๆ ๑ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๔ โมงเศษโปรดเกล้า ๆ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเสด็จไปพระที่นั่งอมรินทร ทรงจุดเทียนนมัสการพระราชาคณะพระครูถานา ๒๘ รูป ถวายพรพระแล้วทรงประเคน เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระบรมอัฐิออกมาเชิญขึ้นประดิษฐานบนพระที่นั่งเสวตรฉัตรและโต๊ะจีน เวลาบ่ายเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร ทรงทอดผ้า พระสงฆ์ที่รับพระราชทานฉัน ๒๔ รูปสดับปกรณ์ เป็นกาลานุกาลตามสมัยเช่นเคยทรงบำเพ็ญพระราชกุศล อีก ๔ รูปนั้นขึ้นไปสดับปกรณ์ในพระราชวังบวร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอติเรกถวายพระพรลา โปรดให้สดับปกรณ์อีก๕๐๐เสด็จขึ้น

เวลายามเศษโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเสด็จไป ทรงธรรม พระอมรโมฬีถวายเทศนาภาวนามัยกัณฑ์ ๑ เทศน์จบทรงประเคนไตรแพรสมณบริกขารและวัตถุจัตุปัจจัย เป็นมูลค่า ๑๐|— แล้วพระสงฆ์ถวายอดิเรกถวายพระพร ลาไป

อนึ่งเวลา ๒ ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน เวลา ๔ ทุ่มเศษ

เวลา๕ทุ่มเศษเสด็จทรงลอยพระประทีปตามธรรมเนียม โบราณจาริตสืบมา เวลา ๒ ยามเศษเสด็จขึ้น

วัน ๒ ฯ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
๒

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระโบราณบุรานุรักษ์ พระพิทักษ์ เทพธานี กรมการกรุงเก่า ฉะบับ ๑ รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีกันย์กึ่งราศี น้ำฝน ๗๒๒ เซ็นต์ มาก กว่ากึ่งราศีกันย์ปีมะแม ๔๐๗ เซ็นต์ น้ำท่าน้อย ๑/๘ คืบ ราษฎร ทำนาแล้วต้นข้าวงามดี ฉะบับ ๑ บอกพระยาวิเศษฤๅไชย เมืองฉะเชิงเทราถวายพระราชกุศลทำบุญเลี้ยงพระสวดมนต์ และตามประทีป ๓ วัน ในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ฉะบับ

๑ บอกหลวงอนุชิตพิทักษ์ ข้าหลวงผู้รักษาเมืองนครนายก ถวายพระราชกุศลทำบุญเลี้ยงพระตามประทีปการเฉลิมพระชนม์พรรษา ๓ วัน ฉะบับ ๑ บอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดา เมืองลพบุรี ถวายพระราชกุศลทำบุญสวดมนต์เลี้ยงพระตามประทีปในพระนารายณ์ราชวัง ๓ วันในการเฉลิมพระชนม์พรรษา

พระนรินทรอ่านบอกพระยากาญจนดิฐบดี เมืองกาญจนดิฐ ส่งเงินค่านาจำนวนปีมะเมียจัตวาศก ๔๑ ๑๑|๑ ๑ เสร็จสิ้นจำนวนนาแล้ว

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาสุนทรบุรีเมืองนครไชยศรี ๒ ฉะบับ ๆ หนึ่งถวายพระราชกุศลทำบุญเลี้ยงพระสวดมนต์ในศาลากลางและตามประทีป ๓ วัน ในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ฉะบับ ๑ รายงานน้ำฝนพระอาทิตย์ขึ้นราศีกรกฎสิ้นราศี ฝนตกรองน้ำได้ ๘ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๑ นิ้ว ๕ ทสางค์ ราศีสิงห์รองน้ำได้ ๔ นิ้ว ๘ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๒ นิ้ว ๖ ทสางค์

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ กัปตันลอฟตัสเฝ้าถวายแผนที่ทะเลที่แกไปเซอรเวที่เขียนแล้ว แล้วเสด็จไปประทับชิตติงรูม พระองค์ทองแถมเฝ้าถวายแผนที่ตำหนักข้างในที่บางปอิน รับสั่งถึงการบางปอินครู่หนึ่ง

พระองค์สายมาเฝ้ารับสั่งเรื่องทหารที่จัดคนส่วนเมืองตะวัน-ออกเป็นและเรื่องอื่น ๆ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๔ ทุ่มเศษ

วัน ๓ ๆ๓ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

พระยาศรีอ่านบอกพระยาพิไชยสุนทรเมืองอุทัยธานี ๒ ฉะบับ ฉะบับ ๑ ถวายพระราชกุศลทำบุญเลี้ยงพระสวดมนต์และตามประทีปในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ๓ วัน ฉะบับ ๑ ขอที่ผูกพัทธสีมาวัดบ้านหนองบัวโดยยาว ๗ วา ๒ ศอก กว้าง ๕ วา ๒ ศอก

พระนรินทรอ่านบอกพระยาประสิทธิ์สงครามเมืองกาญ-จนบุรี ๒ ฉะบับ ๆ ๑ ส่งเงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศก

๖๑
๑๘|๒
๑|
๖๐๐

ฉะบับ ๑ รายงานน้ำฝน พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีเมษ ฝนตกรองน้ำได้ ๑ นิ้ว ๔ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๑ นิ้ว ๘ ทสางค์ ราศีพฤษภน้ำฝน ๑ นิ้ว ๑ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๑ นิ้ว ๗ ทสางค์ ราศีเมถุน ๖ ทสางค์ น้อยกว่าปีกลาย ๖ นิ้ว มีน้ำเหนือมาวัดหลักศอก ๑ น้อยกว่าปีกลาย ๒ ศอก ราษฎรทำนามากแล้ว

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาสุนทรบุรีเมืองนครไชยศรี ๒ ฉะบับ ๆ หนึ่งว่า นายพุกว่านายรุ่งกับพรรคพวกขึ้นไปบนเรือนเกิดทะเลาะกับอำแดงเข็มภรรยานายพุก นายรุ่งฟันอำแดงเข็มตาย เอาตัวมาถามนายรุ่งรับเป็นสัตย์ ฉะบับ ๑ จีนหรุ่นผัวอำแดงเพงฟ้องว่ามีผู้ร้ายขึ้นปล้น จำหน้าได้ว่านายกล่อมกับพวก ได้ตัวนายกล่อมมาถามยังพิจารณาต่อไป

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จไปประทับซิตติงรูม พระองค์สวัสดิ์เฝ้าทรงหนังสือราชการ แล้วกรมหมื่นเทววงศ์เฝ้าจนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเศษกรมหมื่นศิริธัชพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๕ ทุ่ม

วัน ๔ ๗ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖ (๔ ใต้ ๗)

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรงปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระราชสัมภาราการข้าหลวงเมืองนครเชียงใหม่ว่า ณวัน ๖ ๗ ๘ ค่ำ (๒ ใต้ ๗) กรมหมื่นพิชิตเสด็จออกณที่ประทับเมืองเชียงใหม่ หลวงอนุรักษ์นำแก้วเสงซึ่งเจ้าเมืองตุงแต่งให้คุมสิ่งของมาทูลเกล้า ๆ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวณกรุงเทพฯนั้น เข้าเฝ้ากรมหมื่นพิชิตถวายของ

เหล่านั้น คือ แก้วมหานิลทรายคำ ๒ ลูก แหวนทองคำแก้วก็อ (คือทับทิม) ๑ ดวง แหวนทองคำแก้วเลื่อน (คือแหวนนิล) ๓ ดวง แก้วหนองลาว ๗ ลูก (คล้ายโมรา) ออมแก้วหิน (ขวดหยก) ๑ ลูก ปืนดาบ ๒ บอก ม้าเลาเหลือง ๒ ม้า และว่าได้ส่งของทั้งปวงนั้นลงมาแล้ว แต่ม้านั้นจะส่งมาภายหลัง ฉะบับ ๑ บอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดาเมืองลพบุรีว่า โปรดให้ซ่อมวัดไลซึ่งเป็นวัดรูปศรีอารย์ จะพระราชทานพระราชทรัพย์ ๓๐๐ นั้น ขอเบิกไปใช้ ๑๐๐ ก่อนพอจัดการทำไป

พระนรินทรอ่านบอกพระยาอมรินทรฤๅไชยเมืองราชบุรีว่า ราษฎรร้องหลายรายว่ามีผู้ร้ายลักโคไปขายให้ เยโร อันตันฝรั่ง ถ้าเจ้าของตามทันต้องไถ่หลายราย เจ้าเมืองกรมการจะเรียกมาชำระก็เป็นการขัดข้อง จะโปรดเกล้า ฯ ประการใด ฉะบับ ๑ บอกพระมหาสงคิคุณเมืองกำเนิดนพคุณ ว่าหลวงสรเสนีเจ้ากรมอาสาจามเชิญตราพระราชสีห์ออกไปให้สืบจับอ้ายอินผู้ร้ายฆ่าคนตายซึ่งหนีมาแต่เมืองทะวายนั้น ได้แต่งกรมการออกสืบจับได้ตัวอ้ายอินมาถามรับเป็นสัตย์ (โปรดให้สอบกับคำให้การซึ่งกงสุลส่งมาด้วย)

แล้วพระเทพรัตนรินทร์กรมพระคลังทอง นำเครื่องแก้วแหวนต่าง ๆ ขุนเสน่ห์สรชิตนำปืนดาบ ๒ บอกซึ่งส่งมา

แต่เชียงใหม่ว่าเป็นของเชียงตุงถวายหอดพระเนตร ขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับชิดติงรูมประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าจน ๔ ทุ่มเศษ

วัน ๕ ฯ ๕ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเที่ยงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงรถพระที่นั่งเทียมม้า ๔ ม้า พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ มีทหารม้าและตำรวจขี่ม้านำเสด็จ ทหารมหาดเล็กขี่ม้าและรถพระที่นั่งรอง พระบรมวงศานุวงศ์ตามเสด็จพระราชดำเนินแต่พระบรมมหาราชวัง เสด็จไปประทับวัดราชประดิษฐ์ที่ ๑ เสด็จไปประทับในพระอุโบสถ นายสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๙ รูป ทรงจุดเทียนนมัส-การแล้วทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติถวายสมเด็จพุทธโฆษาจารย์แล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรปีฐานานุกรมเปรียญ ๙ รูปแล้ว พระสงฆ์ครองผ้า แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้สมเด็จกรมหลวงภาณุพันธุ์ถวายบริขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับทรงรถพระที่นั่งเสด็จไปประทับวัดบวรนิเวศที่ ๒ เสด็จประทับในพระอุโบสถ นายรองสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๐ รูป ทรงจุดเทียนนมัสการแล้วถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติถวายกรมพระปวเรศ

วริยาลงกรณ์แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบลง เสด็จทรงประเคนไตรปีหม่อมเจ้า พระราชาคณะ ฐานานุกรม เปรียญ รวม ๑๘ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว โปรดให้สมเด็จกรมหลวงจักรพรรดิถวายบริกขารเป็นอันมาก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินทรงรถพระที่นั่งกลับไปประทับวัดมหรรณพารามที่ ๓ เสด็จประทับในพระอุโบสถ นายไชยขรรค์ทูลรายงาน พระสงฆ์จำพรรษา ๕๐ รูป ทรงจุดเทียนนมัสการแล้วถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระพินิจพินัย แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรมเปรียญ ๕ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้หม่อมเจ้าพรประสิทธิถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับทรงรถพระที่นั่งเสด็จไปประทับวัดมหาธาตุที่ ๔ เสด็จประทับในวิหารพระเจดีย์ซึ่งบรรจุพระอัฐิกรมพระราชวังบวรรัชชกาลที่ ๑ ทรงจุดเทียนนมัสการและเครื่องทองน้อย แล้วเสด็จออกทางหลังพระวิหารเสด็จประทับพระอุโบสถ นายพินัยราชกิจทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๒๙๘ รูป ทรงจุดเทียนนมัสการและถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติถวายพระคุณาจาริยวัตรแล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีพระราชาคณะพระครู ฐานาเปรียญ ๑๖ รูป

พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้สมเด็จกรมพระถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับทรงรถพระที่นั่งกลับพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๒ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนยามเศษกลับออกมา

อนึ่งวันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศทหาร ทรงสร้อยมหาจักรีบรมราชวงศ์และจักรีดารา เจ้านายทรงฉลองพระองค์ขัติยตระกูลดำ ทรงเครื่องราชอิสสริยยศต่าง ๆ กัน ข้าราชการพลเรือนสวมเสื้อยศดำประดับเครื่องอิสสริยยศต่าง ๆ กัน ตำรวจและทหารแต่งเต็มยศ

วัน ๖ ฯ ๖ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งจักรี ทรงพระราชยานลงยาราชาวดีพร้อมด้วยกระบวนนำกระบวนตามเสด็จโดยกระบวนราบแต่พระบรมมหาราชวังไปออกประตูพระนคร เสด็จประทับวัดจักรวรรดิราชาวาสที่ ๑ เสด็จประทับในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการ นายสนิทฑูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๒๗๕ รูป แล้วทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระวรญาณมุนี แล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ เสด็จทรงประเคน

ไตรปี พระราชาคณะฐานาเปรียญ ๙ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมหมื่นภูธเรศถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับทรงพระราชยานไปประทับวัดสัมพันธวงศ์ที่ ๒ เสด็จเข้าในประอุโบสถ ทรงนมัสการ นายรองสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๘ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วสมมติอุปโลกให้พระสมุห์แล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานา ๑ พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว โปรดให้กรมหมื่นศิริธัชถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับทรงพระราชยานไปประทับวัดปทุมคงคาที่ ๓ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายไชยขรรค์ทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๕๒ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระพรหมมุนี แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานา ๕ รูป กับโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าไตรพระโพซึ่งเป็นพระชราและรับสั่งว่าอยู่มานานด้วยไตร ๑ พระสงฆ์ออกไปครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมหมื่นประจักษ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาแล้ว เสด็จทรงพระราชยานพร้อมด้วยกระบวนนำกระบวนตามเสด็จพระราชดำเนินกลับพระบรมมหาราชวังเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ

วันนี้ พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์อย่างเครื่องราชอิสสริยยศจักรีบรมราชวงศ์ เจ้านายทรงเครื่องจักรีบ้าง ทรงฉลองพระองค์เยียรบับบ้าง ทรงเครื่องราชอิสสริยยศต่าง ๆ กัน ข้าราชการสวมเสื้อเยียรบับเข้มขาบ ประดับเครื่องราชอิสสริยยศต่าง ๆ กันตามที่ได้รับพระราชทาน ตำรวจทหารแต่งเต็มยศ สวมเครื่องอิสสริยยศตามที่ได้เหมือนกัน

วัน ๗ ๗ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้เว้นเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐินตามเช่นเคยมาทุกปี

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทร์อ่านบอกหลวงนราธิกรฤทธิ์ ว่าด้วยโปรดเกล้า ฯ ให้เร่งเงินภาษีอากรหัวเมืองตะวันตกไปส่งกงสุลสยาม เมืองสิงคโปร์ ปีนัง ให้ฝากแบงก์นั้นได้เร่งไปทุกเมืองแล้ว วัน ๕ ๆ ๑๑ ค่ำ พระยาภูเก็ตให้กรมการคุมเงินภาษีเมืองภูเก็ตมาบรรทุกเรือพิทธยัมรณยุทธเงิน ๒๘๕๘๒๖ ๒๑ ๑ เหรียญ ออกไปส่งกงสุลสยามเมืองปีนัง หลวงทวีปสยามกิจได้ทำรีสิตให้กรมการไปแล้ว เอาเงินไปฝากฮ่องกงเซี่ยงไฮ้แบงก์ ๑๕๐๐๐๐ เหรียญ ชาเตอแบงก์ ๑๓๕๘๒๖ ๒๑ ๓ เหรียญ แบงก์

ทำรีสิตให้กงสุลสยามแบงก์ละ ๔ ฉะบับ จะมอบให้พระยาภูเก็ตฉะบับ ๑ ให้หลวงนรารักษาไว้ฉะบับ ๑ หลวงทวีปจะรักษาไว้ฉะบับ ๑ จะส่งมาถวายกรมหมื่นเทววงศ์ฉะบับ ๑ ถ้าเร่งได้เงินอีกเท่าใดจะบอกมาครั้งหลัง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จขึ้นข้างในทีเดียว

วัน ๑ ๆ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่งจักรี ทรงพระที่นั่งราชยานลงยาราชาวดี พร้อมด้วยกระบวนนำกระบวนตามเสด็จพระราชดำเนินไปประทับวัดพระเชตุพนที่ ๑ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายรองกวดทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๒๘๑ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระพิมลธรรมแล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ ทรงทอดผ้าไตรปีพระธรรมถาวร ๑ ฐานาพระอัฐิสมเด็จกรมพระปรมานุชิต ๖ องค์ สดับปกรณ์พระอัฐิแล้วทรงประเคนไตรปี พระราชาคณะพระครูฐานาเปรียญอีก ๒๕ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมหลวงวรศักดาประเคนบริขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับทรงพระราชยานไปประทับวัดราชบุรณที่ ๒ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ นายเล่ห์อาวุธทูลรายงาน

พระสงฆ์จำพรรษารวม ๒๒๒ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระโพธิวงศ์แล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีพระราชาคณะพระครูฐานาเปรียญ ๑๔ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับทรงพระราชยานไปประทับวัดราชบพิธที่ ๓ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ นายพลพันทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๔ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกถวายเจ้าพระอรุณแล้วญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรปี หม่อมเจ้าพระเปรียญฐานานุกรมเปรียญ ๗ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศทรงประเคนบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา

อนึ่งเมื่อเวลาเสด็จจากวัดราชบุรณนั้น ฝนตกเล็กน้อยพอเสด็จถึงวัดราชบพิธก็ตก จึงเสด็จวัดสุทัศน์ไม่ได้ โปรดให้ไปเอาไตรพระกฐินวัดสุทัศน์มาถวายทรงจบพระหัตถ์แล้วพระราชทานให้สมเด็จกรมหลวงจักรพรรดิพงศ์เสด็จไปทอดพระกฐินวัดสุทัศน์ ซึ่งเดิมกะว่าจะเสด็จเป็นที่ ๔ นั้น เสด็จพระราชดำเนินกลับเข้าพระบรมมหาราชวังทางประตูเทวาพิทักษ์

วันนี้พระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องอย่างวานนี้ แต่ทรงเครื่องราชอิสสริยยศนพรัตนราชวราภรณ์ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการแต่งพระองค์แต่งตัวอย่างเวลาวานนี้

วัน ๒ ๆ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
๙

เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์เยียรบับทรงเครื่องราชอิสสริยยศมหาสุราภรณ์ เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรี ทรงพระราชยานไปประทับที่ท่าราชวรดิฐ เสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งเอนกชาติภุชงค์ เรือพระที่นั่งเพชรรัตนดารารายเป็นที่นั่งรอง เรือพระที่นั่งศรีสุนทรชัยทรงผ้าไตร พร้อมด้วยเรือดั้งกันและเรือนำตามเป็นอันมาก เสด็จพระราชดำเนินไปประทับวัดอรุณราชวรารามที่ ๑ เสด็จขึ้นประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ นายสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๑๐๕ รูป ทรงถวายพระกฐินพระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระสากยบุตร แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปี พระครูราชาคณะฐานานุกรม ๘ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน แล้วโปรดให้สมเด็จกรมหลวงจักรพรรดิถวายบริขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาแล้ว เสด็จกลับลงทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จไปประทับวัดโมฬีโลกยารามที่ ๒ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายรองสนิทรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๔๖ รูป

ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระเทพมุนี แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีถานานุกรม ๔ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมหมื่นเทววงศ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับลงทรงเรือพระที่นั่งเสด็จไปประทับวัดหงส์รัตนาราม ที่ ๓ ทรงนมัสการ นายพลพันทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๘๘ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระประสิทธิ์สุตคุณ แล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรมเปรียญ ๖ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมหมื่นบริรักษ์นรินทรฤทธิ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินกลับพระบรมมหาราชวังเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ

วันนี้เจ้านายข้าราชการแต่งพระองค์แต่งตัวเหมือนวัน ๗ ค่ำ

วัน ๓ ๆ ๑๑ ค่ำ ๑๐ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์เยียรบับ ทรงเครื่องราชอิสสริยยศมหาวราภรณ์ เสด็จทรงเรือพระที่นั่งเพชรรัตนดาราราย เรือพระที่นั่งรัตนดิลกเป็นรอง เรือพระที่นั่งประภัศรชัยทรงผ้าไตร พร้อมด้วย

เรือนำเรือตาม เสด็จพระราชดำเนินไปประทับวัดกัลยาณมิตร ที่ ๑ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ นายสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๘๐ รูป ทรงถวายพระกฐินพระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระปริยัติบัณฑิตย์แล้ว สวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรม ๗ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมหมื่นอดิศรถวายบริกขารพระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับไปประทับท่าฉนวนวัดประยูรวงศ์ ที่ ๒ ทรงพระราชยานพร้อมด้วยกระบวนนำกระบวนตามเสด็จ ไปประทับเกยหน้าวัดประยูรวงศ์เสด็จในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายรองสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๑๗๒ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์อุปโลกสมมติให้พระธรรมภาณพิลาสและสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จประเคนไตรปีฐานาเปรียญ ๘ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับทรงพระราชยานเสด็จพร้อมกระบวนนำกระบวนตามเสด็จไปประทับวัดบุบผารามที่ ๓ เสด็จเข้าในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายไชยขรรค์ทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๕๓ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระปลัดภู่ เพราะพระวิเชียรมุนีอาพาธเป็นโรคชราลงมาไม่ได้ ต้องให้

พระเทพกระวีมาถวายอติเรกอุปโลกแล้ว สวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรมเปรียญ ๓ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว โปรดให้พระองค์สวัสดิ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับทรงพระราชยานไปประทับวัดพิชัยญาติที่ ๔ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายพินัยราชกิจทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๗๗ รูป ทรงถวายพระกฐินพระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระอริยกระวี แล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีพระครูฐานานุกรม ๕ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับ ทรงเรือพระที่นั่งเสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง บ่าย ๔ โมงเศษ วันนี้พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการแต่งตัวอย่างเวลาวานนี้

วัน ๔ ฯ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
๑๑

เวลาบ่ายโมงเศษ ทรงฉลองพระองค์ขัติยตระกูลทรงสร้อยจักรี เสด็จทางจักรีมหาปราสาท ทรงพระราชยานไปประทับท่าราชวรดิฐ ทรงเรือพระที่นั่งเอนกชาติภุชงค์ เรือพระที่นั่งเพชรรัตนดารารายเป็นที่นั่งรอง เรือศรีสุนทรชัยทรงผ้าไตร เสด็จพร้อมด้วยเรือนำเรือตาม เสด็จโดยชลมารคไปเข้าคลองผดุงกรุงเกษมข้างใต้ เสด็จประทับฉนวนวัดมหา

พฤฒารามที่ ๑ เสด็จประทับในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการแล้ว เสด็จขึ้นเกยที่ปลูกเสมอพระพักตรพระประธาน ทรงปิดทองพระพักตรพระประธาน พระอมรโมฬีพระครูธรรมจริยาภิรมย์พระสงฆ์ทั้งปวงสวดชัยมงคล เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ฆ้องชัยพิณพาทย์พร้อมกัน ทรงปิดทองแล้วโปรดให้เจ้านายขึ้นไปปิดทองด้วย เสด็จลงมาประทับพระราชอาศน์ นายรองกวดทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๗ รูป แล้วทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอปโลกสมมติให้พระครูธรรมจริยาภิรมย์ แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปิ์ฐานานุกรม ๑ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้พระองค์เจ้าจุมพลสมโภชถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาพระอมรโมฬีถวายอติเรก เสด็จกลับทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จไปประทับวัดเทพศิรินทราวาสที่ ๒ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ นายเล่ห์อาวุธทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๔๗ รูป แล้วทรงถวายพระกฐินพระสงฆ์รับแล้วอปโลกสมมติให้พระอริยมุนี แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปิ์หม่อมเจ้าพระพระครูฐานานุกรม ๔ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนิน

กลับลงทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จไปประทับวัดโสมนัสส์วิหาร ที่ ๓ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายพลพันทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๗๘ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติ ถวายสมเด็จพระวันรัตแล้ว สวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรปีพระราชาคณะ หม่อมราชวงศ์พระเปรียญฐานานุกรมเปรียญรวม ๑๗ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดให้พระองค์เจ้าดิศวรกุมารถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จไปประทับวัดนามบัญญัติที่ ๔ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ นายรองพิจิตรทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๕๐ รูป ทรงถวายพระกฐินพระสงฆ์รับแล้ว อุปโลกสมมติให้พระกิติสารมุนีแล้ว สวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปี กรมหมื่นวชิรญาณ ๑ พระครูฐานานุกรมเปรียญ ๑๒ รูปพระสงฆ์ครองผ้าแล้วโปรดให้กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาแล้ว ประทับตรัสกับกรมหมื่นวชิรญาณครู่ ๑ เสด็จกลับทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินกลับออกคลองผดุงกรุงเกษมข้างเหนือ มาประทับท่าราชวรดิษฐ์ประทับทอดพระเนตรเรือข้าราชการถวายลำครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นพระบรมมหาราชวังเวลาย่ำค่ำเศษ

วันนี้เจ้านายข้าราชการแต่งพระองค์แต่งตัวอย่างวัน ๕ ฯ ๑๑ ค่ำ คือวันแรกพระราชทานพระกฐิน

เวลาทุ่มเศษเสด็จลงสมโภชเดือนพระเจ้าลูกเธอ ซึ่งประสูติวัน ๕ ฯ ๑๑ ค่ำ พระราชทานพระนามว่า พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าหญิงวิลาสเลขา

วัน ๕ ฯ ๑๒ ๑๐ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ขาว เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรี ทรงพระราชยานไปประทับท่าราชวรดิฐ เสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งรัตนดิลก เรือพระที่นั่งบุษบกพิศาลเป็นรอง เรือพระที่นั่งศรีประภัศรชัยทรงผ้าไตร เสด็จพร้อมกระบวนนำกระบวนตาม เสด็จเข้าคลองบางกอกใหญ่ เสด็จไปประทับท่าฉนวนวัดนางชีที่ ๑ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ นายสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๓ รูป ทรงถวายพระกฐินพระสงฆ์ อุปโลกสมมติให้พระครูสีลขันธ์สุนทร แล้วสวดญัตติทุติยกรรมจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรม ๒ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา โปรดให้ศุภรัตไปนำผ้าไตรพระกฐินวัดนางนองมาถวาย ทรงจบพระหัตถ์แล้วพระราชทานกรมหมื่นนฤบาลมุขมาตย์ไป

ทอดพระกฐิน ซึ่งเดิมกำหนดไว้ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินเป็นที่ ๓ นั้นแล้ว เสด็จทรงเรือพระที่นั่งไปประทับท่าฉนวนวัดราชโอรสเป็นที่ ๒ ทรงจบพระหัตถ์ผ้าไตรพระกฐินวัดหนังซึ่งเดิมกำหนดว่าจะเสด็จเป็นที่ ๒ นั้น พระราชทานพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าเยาวมาลย์นฤมลเสด็จไปทอด แต่เจ้าพนักงานนำเสด็จไปทอดวัดนางนองเสียสับกันกับที่พระราชทานไป กรมหมื่นนฤบาลต้องไปทอดวัดหนัง พระเจ้าอยู่หัวเมื่อพระราชทานผ้าไตรพระเจ้าลูกเธอแล้ว เสด็จขึ้นไปประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายพิจิตรทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๖๒ รูป ทรงถวายพระกฐินแล้วพระสงฆ์อุปโลกสมมติให้พระปรากรมมุนี แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรม ๕ โปรดให้ศุภรัตนำไตรปีไปถวายพระสังฆวรวิมลด้วย พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้กรมขุนเจริญผลภูลสวัสดิ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จไปประทับพระวิหารพระไสยาศน์ ทรงนมัสการตามเคยแล้ว เสด็จมาประทับทรงจุดเทียนนมัสการที่ต้นพิกุล ที่มีเก๋งบนคาคบริมพระอุโบสถตามเช่นเคยมาทุกคราว เสด็จกลับทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จกลับพระบรมมหาราชวังเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ

วันนี้เจ้านายแต่งพระองค์ ข้าราชการแต่งตัวอย่างเวลาวานนี้

อนึ่ง เมื่อเวลาวานนี้ลงนามพระเจ้าลูกเธอซึ่งสมโภชว่า พระองค์เจ้าหญิงวิลาสเลขานั้นผิดไป พระนามที่ถูกนั้น พระองค์เจ้าเยาวภาพงศสนิท เป็นถูกต้อง

วัน ๖ ๆ ๑๓ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ขาว เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรีทรงพระราชยานไปประทับท่าราชวรดิฐ เสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งทวยเทพถวายกร เรือพระที่นั่งจักรพรรดิภิรมย์เป็นรอง เรือพระที่นั่งชลพิมานชัยทรงผ้าไตร เสด็จพร้อมด้วยกระบวนเรือนำเรือตาม เสด็จเข้าคลองมอญประทับวัดเครือวัลที่ ๑ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๘ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกให้พระเทพกระวี แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปิฐานุกรม ๔ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว โปรดให้พระยาอภัยรณฤทธิ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินทรงเรือพระที่นั่งไปประทับวัดพระยาทำที่ ๒ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายรองสนิททูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๗ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์อุปโลกสมมติให้พระครูศีลสุนทรายรวิจิตรแล้ว สวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรง

ประเคนไตรปีฐานาเปรียญ ๔ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว กรานกฐิน โปรดให้พระองค์เจ้าวรวรรณากรถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับทรงเรือพระที่นั่งไปประทับวัดนาคกลางที่ ๓ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายไชยขรรค์ทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๓๕ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์รับแล้วอุปโลกสมมติให้พระครูสมณคณาจารย์ แล้วสวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรม ๒ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้พระองค์วัฒนานุวงศ์ถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จกลับลงทรงเรือพระที่นั่ง เสด็จไปประทับวัดชิโนรสารามที่ ๔ เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงนมัสการ นายพินัยทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ๗ รูป ทรงถวายพระกฐิน พระสงฆ์อุปโลกให้พระเนกขัมมุนีแล้ว สวดญัตติทุติยกรรมวาจาจบ เสด็จทรงประเคนไตรปีฐานานุกรม ๓ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วกรานกฐิน โปรดให้พระองค์เจ้าไชยานุชิตถวายบริกขาร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เสด็จพระราชดำเนินกลับ ทรงเรือพระที่นั่งกลับพระบรมมหาราชวังเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ วันนี้เจ้านายทรงเครื่องข้าราชการแต่งตัวเหมือนเวลาวานนี้

รวมกฐินที่เสด็จพระราชดำเนิน พระราชทานในกรุงปีนี้ ๒๗ พระอาราม กรมพระ กรมหมื่น หม่อมเจ้าพระ พระ

ราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย พระครูฐานานุกรมเปรียญ ที่ได้รับพระราชทานไตรพระกฐิน และไตรปีรวม ๒๒๙ รูป และพระสงฆ์ในพระอารามที่เสด็จพระราชทานพระกฐิน ๒๗ พระอาราม พระสงฆ์ ๒๓๑๗ รูป ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานกรมพระราชวังบวร และพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ข้าราชการไปทอดกฐินทั้งในกรุงและหัวเมืองอีก ๘๘ พระอาราม นอกกรุงจะเสด็จพระราชดำเนินอีก ๔ พระอาราม รวมพระกฐินหลวงในปีนี้ ๑๑๙ พระอาราม

วัน ๗ ฯ ๑๔ ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก เวลา ๒ ทุ่มเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในเวลา ๔ ทุ่มกลับออกมา

นายพันธุ์ ลักษณะสุต ผู้พิมพ์โฆษณา
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ถนนราชบพิธ พระนคร
พ.ศ. ๒๔๘๒